פרײַז 25 גראָשען · XV־ער יאָהרגאַנג · — Opłata pocztowa — uiszczona ryczałtem. · „Radomer-Kielcer Leben“ 28 (726) · היינט 8 זייטען

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

אבטיילונג פאר קעלץ אויף זייט 7

Radom, dnia 15-go Lipca 1938 r.
ראַדאָם, פרייטאָג ט״ז תמוז תרצ״ח
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 15-18

אבטיילונג פאר אָסטראָוויעץ, אפאטאוו, וויערזשבניק און סביבה — — אויף זייט 7

סל מלא ברכות וברכת מזל - טוב לידידי
שלמה יודעל פינקעלשטיין ורעיתו
ומחותנו **בע״ל שטריימאַן** ורעיתו
לנשואי בניהם
חנה עם ב״ג **יוסף**
תהי דרכם צלחה בחיים וסוגה בשושנים
המברך
שמריה חיים שו״ב ברדום

מיר גראַטולירען הערצליך אונזערע פריינד
זינדעל ראַדושיצקי און פרוי
צו דער האָכצייט פון זייער טאָכטער
דינה׳לע מיט ה׳ **קלמן טייכמאַן**
דעם יונגען פאָר אַ גליקליכע צוקונפט
יצחק שניידער און **פרוי**

די פאַראיינס - מיטגלידער
שלמה יודל פינקעלשטיין און **בערל שטריימאן**
צו דער חתונה פון זייערע קינדער
האנקע און **יעזשי**
אונזערע הארציגסטע ברכות.
אין נאמען פון פליישער-צעך אין ראדאם
פרעזעס **רפאל מאנדעלמאַן**

די בעסטע גליקווינשען מיינע פריינד
בערל שטריימאן און **פרוי**
און **שלמה יודל. פינקעלשטיין** און **פרוי**
צו דער חתונה פון זייערע קינדער
יעזשי און **האנקע**
א גליקליכע צוקונפט דעם יונגען פאָר
און די עלטערן פיל נחת.
שמשון גוטמאן

די פעראיינס - מיטגלידער
שלמה יודל פינקלעשטיין
און **בערל שטריימאן**
די הארציגסטע ווינשען
צו דער חתונה פון זייערע קינדער
האנקע און **יעזשי**
מיכאל שטראוסמאן.

א הארציגען מזל - טוב
אונזער ליבען שוואָגער און שוועגערין
בערל שטריימאַן און **פרוי**
צו דער האָכצייט פון זייער ליבען זון
יעזשי מיט פרל׳ **האנקע פינקעלשטיין**
דעם יונגען פאָר אַ גליקליך צוזאַמענלעבען
און די עלטערן פיעל נחת
פייגע און **יוסף לייב ראָזענבוים**
זשעראמסקי 49

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר
שלמה יודעל פינקעלשטיין און זיין **פרוי**
צו דער האכצייט פון זייער ליבע טאכטער
האנקע מיט ה׳ **יעזשי שטריימאן**
דעם יונגען פאר א הארמאָניש צוזאַמענלעבען
און די עלטערן פיעל נחת.
רבקה׳לע און **יצחק ערליכמאַן**

אונזער פריינד
שלמה יודל פינקעלשטיין
צו דער חתונה פון זייער טאָכטער
האנקא
מיט ה׳
יעזשי שטריימאַן
ווינשען מיר פיל גליק און נחת.
מאָטל באָרענשטיין
שמואל באָרענשטיין
אברהם קירשענבוים

אונזער ברודער און שוואָגער
יעזשי שטריימאַן
צו זיין האָכצייט מיט פרל.
האַנקע פינקעלשטיין
די הארציגסטע ברכות.
אונזערע עלטערן פיל נחת און פרייד פון זייערע קינדער.
האנקע און **מישא מאַנדעלבאום**
(וואַרשע)

מיין ברודער **שלמה יודל** מיט זיין **פרוי**
און שוועסטער **גאָלדע** מיט איר מאן **בערל שטריימאַן**
צו דער חתונה פון זייערע קינדער
האנקע און **יעזשי**
אונזער הארציגסטע ברכות.
זאָלען זיי פיל נחת דערלעבן ביי זיי
מלכה און **מאיר פינקעלשטיין.**

אונזער זון און ברודער **בערל שטריימאן** מיט זיין **פרוי**
צו דער חתונה פון זייער זון **יעזשי**
מיט פרל. **האַנקע פינקעלשטיין**
ווינשען מיר די עלטערן פיל נחת
און דעם יונגען פאָר א גליקליך צוזאַמענלעבען.
איטשע שטריימאַן
סאלע און **ישעי׳ שטריימאן**

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ברודער און שוועגערין **שלמה יודל** און **פרוי**
און אונזער שוועסטער און שוואגער
בערל מיט זיין **פרוי**
צו דער חתונה פון זייערע ליבע קינדער
האנקע און **יעזשי**
באַשע און **ראובן פינקעלשטיין**

ביידע מחותנים
בערל שטריימאַן און **שלמה יודל פינקעלשטיין**
מיט זייערע פרויען
מיינע בעסטע ווינשען צו דער חתונה
פון זייערע קינדער
יעזשי און **האנקע**
לאָזער דערש

די מחותנים **שלמה יודל פינקעלשטיין**
און **בערל שטריימאן**
צו דער חתונה
פון זייערע קינדער
האַנקע און יעזשי
אונזערע בעסטע ברכות
מינדל און **טוביה פינקעלשטיין.**

אונזער מיטאַרבייטער און פריינד
בערל שטריימאַן
צו דער חתונה פון זיין זוהן
יעזשי מיט פרל. **האַנקע פינקעלשטיין**
ווינשען מיר גליק.
מאיר הערץ,
גבריאל ווייסמאַן.

די בעסטע ווינשען אונזערע פריינד
זינדעל ראַדזשיצקי און **פרוי**
צו דער האָכצייט פון זייער טאָכטער
דינה׳לע מיט ה׳ **קלמן טייכמאַן**
דעם יונגען פאָר א גליקליך צוזאַמענלעבען
צמח בימאַן און **פרוי**

די פאַמיליע **ראַדזשיצקי**
צו די חתונה
פון זייער טאָכטער
דינה מיט ה׳ **קלמן טייכמאַן**
ווינשען מיר אַ הערצליכען מזל - טוב
פאַמיליע ווערבער.

די הערצליכסטע גליקווינשען אונזערע פריינד
זינדעל ראַדזשיצקי און **פרוי**
צו דער האָכצייט פון זייער טאָכטער
דינה׳לע
מיט ה׳
קלמן טייכמאַן
זאָל פארן יונגען פאָר לויכטען זייער צוקונפט
מאטעל שולדמאַן און **פרוי**

א הערצליכען מזל טוב ווינשען מיר אונזערע פריינד
זינדעל ראַדזשיצקי און **פרוי**
צו דער האָכצייט פון זייער טאָכטער
דינה
מיט ה׳
קלמן טייכמאַן
דעם יונגען פאָר א גליקליכע צוקונפט און די עלטערן פיעל נחת
שלמה ראָזענבערג און **פרוי**

LEKARZ DENTYSTA
G. Drobner
WIERZBNIK
ul. Piłsudskiego 1
STARACHOWICE
ul. Piłsudskiego 158
przyjmuje od 8-1 i 3-7

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שנײַ־ווײַסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פארבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פארבערײַ און פראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע
A. HEMPEL
Centrala Stare Miasto 7 telefon 19-70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11
ווער ס׳האָט זיך ניט איבערציינגט זאָל פרובען און וועט זיין ענטציקט פון דער שנעלער, עסטעטישער אונפאכמענישער ארבייט. ס׳ווערט אויך געוואַשען אויף טריקען — ביליגע פרייזען! —פינקטליכע אויספיהרונג סאָלידע בעהאנדלונג קומט און איבערציינגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפיס. טעל 19-70
פיליאַלען: זשעראָמסקי 1 טראַוגוטטא 11 זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59
ביליג צו וואַשען קאַפעלושען

געוועהלט א פרעזעס און א וו. פרעזעס אין נייעם קהלה=ראט.

כיטוואָך זענען פאָרגעקומען די וואַ=לען פון אַ פרעזעס און אַ וויצע=פרע=זעס פון נייעם קהלה=ראט.

אַרויסגעשטעלט קאַנדידאַטען אויף דעם אַמט פון אַ פרעזעס האָבן: דער בונד, לינקע פועלי=ציון, רעכטע פועלי און די פראַפ. פעראיינען, און האַנדוו. פערבאַנד פון רוויינסקא. און דער בלאָק: מזרחי – ציוניסטען מיט די האַנדווערקער פון וויטאַלדא 10.

אַלזאָ 4 קאַנדידאַטען, די נעמען פון וועלכע עס זענען: פייגענבוים, האָפמאַן, אַדוו. טאָוב און יאַנאָס רובינשטיין.

דער בונדישער קאַנדידאַט פייגענ=בוים האָט בעקומען 2 שטימען; דער לינקער פועל=ציוניסטישער קאַנדידאַט האָפמאַן – 2 שטימען; דער רעכטער פועל=ציוניסטישער קאַנדידאַט אַדוו. טאָוב – 5 שטימען און דער קאַנדידאַט פון פעראייניגטען בלאָק מזרחי=ציוניסטן און האַנדווערקער פון וויטאַלדא 10 – יאַנאָס רובינשטיין האָט בעקומען 6 שטימען און איז געוועהלט געוואָרען אַלס פרעזעס פון ראַט.

די זעלבע גרופּירונגען האָבן אַרויס=געשטעלט 4 קאַנדידאַטען אויף אַ וויצע=פרעזעס. די קאַנדידאַטען זענען געווען די פּרנסים: שניידערמאַן (בונד) גלאַט (לינקע פ"צ) קאַפּלאַן (רעכטע פ"צ א.ז.וו.) באַרמייסטער (מזרחי = ציוניסטען, ווי=טאַלדא).

אויך דאָ איז געווען דער זעלבער רעזולטאַט ביי דער אַבשטימונג. שניי=דערמאַן 2 שטימען; גלאַט 2 שטימען; קאַפּלאַן 5 שטימען און 6 שטימען האָט בעקומען באַרמייסטער, וועלכער איז געוועהלט געוואָרען אַלס וויצע=פרעזעס פון ראַט.

קומענדיגען מיטוואָך קומען פאָר די וואַהלען פון אַ פרעזעס און וויצע פון דער פערוואַלטונג.

צווישען די בירגערליכע און פּראָ=לעטאַרישע פראַקציעס ווערן געפיהרט איַנטערהאַנדלונגען וועגען שאַפען אַ פעראייניגטען בלאָק אַרום דער דאָזיגער אויסוואַהל.

צו דער האָכצייט
פון אונזער געעהרטען מיטאַרבייטער
יעקב זילבערבערג
מיט פרל. **מלכה באַרענשטיין** פון וויעזשבניק
ווינשען אַ גליקליכע צוקונפט און צופרידענהייט
די אינהאַבער פון זייף-פאַבריק „אַראָמאַט"
געברידער ריישער.

די הערצליכסטע ווינשען אונזער חבר און פריינד
זינדעל ראַדזשיצקי און **פרוי**
צו דער חתונה פון זייער טאָכטער
דינה'לע מיט ה' **קלמן טייכמאַן**
דעם יונגען פּאָר אַ בליהענדע צוקונפט
צימעראַנט און **פייגענבוים**

אונזערע פריינד **זינדעל ראַדזשיצקי** און **פרוי**
צו דער האָכצייט פון זייער טאָכטער
דינה'לע מיט ה' **קלמן טייכמאַן**
ווינשען מיר נחת און דעם יונגען פאָר אַ גליקליכע צוקונפט
מ. וואַרשאַוער און **פרוי**

אַ הערצליכן מזל טוב ווינשען מיר **זינדעל ראַדזשיצקי** און פרוי
צו דער האָכצייט פון זייער ליבע טאָכטער
דינה'לע מיט ה' **קלמן טייכמאַן**
גליק און צופרידענהייט דעם יונגן פאָר און פיעל נחת די עלטערן
יוסף פּאָטאָזשניק און **פרוי**

אונזערע טייערע פריינט
איטקע קירשענבוים און **מאיר טענענבוים**
ווינשען מיר צו זייער חתונה אַ גליקליך צופרידען צוזאַמענלעבען
פאַמיליע גוטהערץ, פאַמיליע קוסק

Zaangażujemy
Agenta Podróżującego
Oferty piśmienne kierować:
„Jawa" Fabryka Cykorii i art. żywn. Radom

ערשטקלאַסיגער בופעט
ווערט קומענדיגען דינסטאָג געעפענט ביים האַנדווערקער=קלוב וויטאַלדאַ 10
פערשידענע צוקערוואַרג און געשמאַקע עסענס.
יעדען טאָג פון 12 אַזייגער ווערען אַרויסגעגעבען
פרישע מיטאָגער פון די בעסטע שפּייזען
ביינאַכט בעקומט מען קאַלאַציעס פון די פרישסטע פּראָדוקטען, די בעסטע געטראַנקען.
די קיך געפינט זיך אונטער דער לייטונג פון אַ פּראָפעסיאָנעלען קאָך=מייסטער
אויסגעצייכענטער אָרקעסטער קומט און איבערצייגט אייך.

GONIEC
potrzebny od zaraz
zgłoszenia: „Jawa" Fabryka Cykorii i art. żywn.
Radom Nowogrodzka № 28

OGŁOSZENIE.

Lubelsko-Łódzka Spółka Samochodowa zawiadamia, iż z dn. 22 czerwca b. r. została uruchomiona
komunikacja autobusowa
między **LUBLINEM a ŁODZIĄ**
przez **RADOM**
w luksusowych 30 miejscowych autobusach.
Autobusy te kursują punktualnie i dokładnie na czas przybywają do wyznaczonych miejscowości.
Z LUBLINA autobus wychodzi o godzinie 5 min. 15 rano do **Radomia** przybywa o godź 8-ej min. 30 **odchodzi do Łodzi o godż 9-ej min. 15.** do Łodzi przybywa o godz. 13 min. 45, a odchodzi do **Radomia z Łodzi** o godzinie 7-ej minut 30 rano.
Jak na czas letni jest to komunikacja najprzyjemniejsza i najwygodniejsza.
Każdy Radomianin winien we własnym interesie wykorzystać tę komunikację
Z **Radomia** autobus idzie przez Przytyk, Odrzywół, Nowe miasto Rawę Mazowiecką, Jeżów, Brzeziny do Łodzi.
LUBELSKO - ŁÓDZKA
Spółka Samochodowa

שטיצט די קאַלאָניעס פון „טאָז".

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
דער **פאַמיליע בירענבוים**
צוליב'ן טוידט פון זייער ליבען זוהן
יצחק נ. ע.
זאָלען זיי געשטאַרקט זיין איבערצוטראָגען דעם גרויסען וועהטאָג און צער.
פנחס ווייסגלאַס און **פאַמיליע.**

זיצונג וועגען יודישע אַרבייטסלאָזע נישט צושטאַנד געקומען.

אויף דינסטאַג אָוונד איז גערופען געוואָרען אַ זיצונג אין דער קהלה פון די יודישע פאַבריקאַנטען אין דער פראַגע פון בעשעפטיגען און שטיצען יודישע אַרבייטסלאָזע.

אויף דער זיצונג זענען געקומען עטליכע ראַטמענער און דער פרעזעס פון דער גמינע. פון די יודישע פאַברי=קאַנטען האָט מען קיינעם נישט גע=זעהען.

מען דאַרף פּרובען נאָך אַ זיצונג און אַרויסשיקען די איינלאַדונגען, נישט אין זעלבן טאָג, נאָר אַ ביסל פריהער.

אַ יונגעל וואָס קען שרייבען ווערט געזוכט אויף **פּראַקטיק**
איז אייזען = געשעפט
פון דער פירמע
א. לאַקס זשעראָמסקיעגאָ 9

דערקלערונג.

דערמיט שטעל איך פעסט, אַז מיין ערשטע דערקלערונג אינ'ם „ראַדאָמער-קעלצער לעבען" האָב איך איינגעהענדיג און מיט'ן אייגענעם ווילען אונטער=געשריבען. איך האַלט דעריבער פאַר נויטיג נאָך אַמאָהל צו דערקלערען, אַז איך האָב פולשטענדיג איבערגעריסען מיט דער „ראַדאָמער שטימע" און פערוועהר אויף דעם וועג צו בענוצען זיך מיט מיין נאָמען פאַר מכלומר=שטע „דערקלערונגען". אָדער איבערצודריקען מיינע אַרבעטען.

י. ב. שטריימאַן.

ZAKŁAD
ELEKTROMECHANICZNY
EDWARD
OKRÓJ
Reperacja, zamiana i sprzedaż
motorów
elektrycznych
Radom,
ul. Żeromskiego **15**
(Hotel Rzymski) w podwórzu

פון רעדאַקציע.

פון דער אויבענדערמאָהנטער ער=קלערונג איז אַלזאָ צו זעהן, אַז די „ערקלערונג" אין דער מ'שטיינסגעזאָג=טער „ציימונג" איז פאַבריצירט און אונ=טערגעשריבען געוואָרען אָהן וויסען פון ה' שטריימאַן. מיר פון אונזער זייט זענען גרייט געריכטליך פעסטצושטעלען די אויטענטישקייט פון דער ערשטער און צווייטער ערקלערונג שטריימאַנ'ס דאָס זעלבע פאָדערען מיר פון דעם „רעדאַקטאָר" בלע"ז. אויב נישט, וועלען מיר ציהען די געהעריגע קאָנסעק=ווענצען.

ביי דער געלעגענהייט מאַכען מיר אויפמערקזאַם, אַז טראָץ אייערע „רע=וועלאַציעס" און בילבולים... וועט אייך נישט בעפרייען פון צו ענטפערן אויף אונזערע דריי געשטעלטע פראַגען מיט 4 וואָכן צוריק אין אונזער צייטונג, וועלכע מיר חזר'ען איצט נאָך אַמאָהל איבער:

1) פאַר ווען האָט איהר אַלס בוכ=פיהרער פון ב"י אויסגעשטעלט די דריי אַסיגנאַציעס פאַראיאַהרען פסח אויף 360 זל. פאַר 400 קילאָ מצות?

2) ווען האָט איהר איבערגעגעבען די אַסיגנאַציעס?

3) ווער האָט בעקומען אויסגעצאָהלט געלד אויף די דורך אייך אויסגעשרי=בענע אַסיגנאַציעס?

מיר האַלטען פאַר אַ פחיתת הכבוד אויסצו'טענה'ן זיך מיט אַ עם=הארץ, וועלכער איז דערצו נאָך פּאַהיג אויף פערשידענע רמזים און אַנדייטונגען פון מין בלשינות, ווי שרייבען וועגען מכלומר'שטע געריכטליכע אויספאָרשונ=גען מיט פּינטעלעך, כדי אַריינצופירען דעם עולם אין אַ טעות, און וועגען K. U. K. וכדומה... מיר וועלן בלויז פּרובען אויפמישען דאָס קאַפּיטעל פון זיין „פלייסיגע" אַמטליכע „טעטיגקייט" אין „עזרה" בוסק א. אַנד...

„אַ שטעקן האָט צוויי עקן"...

אייגענטליך האָב איך בעשלאָסען נישט צו ענטפערען דעם „רעדאַקטאָר" פון דער „ראַדאָמער שטימע" אויף זיין שענדליכען אַרויסטריט לגבי מיר. איך וועל דאָס טהון אויף אַ צווייט אָרט. דאָ וויל איך אָבער שטעמפּלען דעם „רעדאַקטאָר" אַלס בייזוויליגען ליגנער און רכילות'ניק!

1) ליגנער דערפאַר, וואָס עס שטימט נישט מיט דער ווירקליכקייט, אַז איך בין אויסגעשלאָסען פון דער פּאַרטיי. אפשר קען מיר דער „רעדאַקטאָר" ווייזען אַזאַ מעלדונג וועגען מיין אויסשלוס אין דער פּאַרטיי-פּרעסע? אָדער אָפּרופען מיך אַלס ראַטמאַן אין היגען שטאָדט-ראַט? דאַכט זיך, אַז אַפילו אַ יוגענטליכער חבר ווייסט די פּראָצעדור פון אויס=שליסען אַ פּאַרטיי-חבר, דאַרפט דאָך דאָס אַ „רעדאַקטאָר" אוודאי און אוודאי צו וויסען. אַמבעסטען קענען זיין עדות די אָרטיגע אָנגעזעהענע חברים שלמה ווערבער און מענדיל זילבערמאַן, וועל=כע האָבען מיט אַ טאָג פריהער, פאַר'ן אַריינגעבען די קאַנדידאַטען-ליסטע צו די לעצטע קהלה-וואַהלען, געוואַנדען זיך צו מיר וועגען פיגורירען אויף דער קאַנדידאַטען-ליסטע. איך האָב אָפּגעזאָגט דאָס אונטערשרייבען נישט צוליב בייז=וויליגקייט, נאָר צוליב אַ ריין = פּערזענ=ליכען ענין.

2) רכילות'ניק דערפאַר. ווייל עס שמעקט מיט פאַלשקייט און מיט נאָך עפּעס...

די זאַך שטעלט זיך אַזוי פאַר: מיט קנאַפּע צוויי יאָהר צוריק האָט איינער אַ געוויסער טיף אַריינגעטראָגען אויף מיר און אויף אַ רייה אָנפיהרענדע חברים פון וואַרשאַ אַ פאַלשע מסירה, פאַר וועלכע איך בין פערהאַלטען גע=וואָרען אויף גאַנצע... 16 שעה. נאָר אויב איז עס צו ווינציג פאַר'ן „רע=דאַקטאָר" פון דער „ראַדאָמער שטימע" און אויב „ווייסט" ער מעהר „פאַקטען" וועגען מיר, דאַרף ער נישט לויפען אַזש קיין פּיעטריקאָוו מיט זיינע „רעוועלאַ=ציעס". ער קען זיך איינבערענגען אַ וועג און דירעקט און אָפען מעלדען דער היגער פּראָקוראַטור! (אַגב הערט מען, אַז נישט דאָס ערשטע מאָהל ווי דער „רעדאַקטאָר" האָט געזאָלט סטראַשען מיט פּראָקוראָר.) ווייזט אויס, אַז דער „רעדאַקטאָר" ווייסט נישט, אַז אַ שטע=קען האָט צוויי עקען...

אָט, צו וואָס אַלץ אַ גביריש זוהנדל דערקייקעלט זיך...

דערמיט האַלט איך דעם ענין פאַר געענדיגט און וועל מעהר נישט ענט=פערען דעם „רעדאַקטאָר". שפּייען אַ זעלכען אין פּנים, וועט ער מיינען, אַז ס'רעגענט...

ביי דער געלעגענהייט וועל זיך אָנ=פרעגען דעם „רעדאַקטאָר", צי ער קלערט טאַקע מיט זיין שענדליכען נאָ=טיץ אין זיין „צייטונג" צו בעצאָהלען דעם געלד-חוב וואָס מיר קומט ביי איהם?

גבריאל ווייסמאַן.

Jeśli mydło, to mydło «Trójka»

אונזער ווארט.
28 חדשים.

שוין 28 חדשים דויערען אין ארץ-ישראל די אומרוען און די וועלט שטוינט.

צי שוין זשע קען ניט אזא מעכטיגע מלוכה, ווי ענגלאנד איינשטילן דעם אראבישן טערארז

פארוואס זשע גיט זיך ענגלאנד אזוי לייכט אן עצה מיט דער דריי הונדערט פופציק מיליאָניגער אינדיעז

האט דאך אינדיע ניט איינמאהל געמאכט אויפשטאנדען און ענגלאנד איז ניט געוואָרן נתפעל. און דאָ אין ארץ-ישראל קען זיך דער עגגלענדער ניט א עצה געבן מיט וואָסערע אכט הונדערט טויזענט אראבער.

שוין דער ביישפיל פון אינדיע עפענט די אויגען אפילו א קינד אין וויג. עס האנדעלט זיך ניט אין ניט קענען. עס האנדעלט זיך פשוט אין וועלן.

דאָרט וואו ענגלאנד וויל גיט זי זיך א עצה איינס און צוויי. אין אינדיע האט זי געוואָלט דערשטיקן אויפשטאנדען, אין פאלעסטינע וויל זי ניט.

סאמן זענען א רעזולטאט פון פראקטישקייט. אויף צו וועלן דערשטיקען א מרידה דארף לוינען. דאָרט וואו ס'לוינט ניט — וויל מען טאקע ניט.

מען קען בשום אופן ניט פארגלייכן די באדינגונגען אין אינדיע מיט ארץ-ישראל. אין אינדיע האט ענגלאנד ניט צו טאָן מיט צוויי פעלקער. ברעכט דאָרט אויס א מהומה זעט ענגלאנד צו צומישען די אינדוסען דורך אנמאכן א מחלוקת צווישען זיי גופא: זאָלען זיך רייסען צווישען זיך די מאכמעדאנער און די בראמינער. אין דער סומאטאכע וועט ענגלאנד דערווייל אויסמוסרן ביידן און די מרידה וועט צושוואומען ווערן פון זיך אליין.

אנדערש איז די לאגע אין ארץ-ישראל. די אראבער צווישן זיך לעבן דווקא בשלום, די יודן צווישן זיך געוויס. צוויי באזונדערע נאציעס פרעטענדירען אויף אן אייגענער מלוכה אין ארץ-ישראל. כדיביידע זאָלן עס נישט האבן, מוז מען זיי אנרייצען איינער אויפן צווייטן. היות יודן איז שווער אנצורייצען אויף די אראבער, רייצט מען אן די אראבער אויף די יודען. אזוי ארום ווערט דער אראבישער אויפשטאנד קעגען ענגלאנד געווענדעט צו דער יודישער זייט.

שוין צוליב דעם אליין איילט זיך ניט ענגלאנד צו דערשטיקען די מרידה, ווייל דאן וואָלטען זיך דאָך די אראבישע מאסען א וואָרף געטאָן דירעקט אויפן אקופאנט. לוינט בעסער ענגלאנד צו פארציען די אומרוען און אזוי ארום אפוואשען קעגן זיך איר שונא — דעם אראבישען צד.

ווייטער: נאכגעבען די אראבער און די יודען די פאָדערונגען וועגן אייגענע מלוכות לוינט אויך זיך ניט ענגלאנד. ענגלאנד וויל ניט האָבען קיין אינדוסטריאליזירטע פ א ל ע ס ט י נ ע. ע נ ג ל א נ ד לוינט, אז א ר ץ ישראל זאָל אלע אינדוסטריע-ארטיקלען באציען פון ענגלאנד גופא. דארף דעריבער ארץ-ישראל בלייבען בלויז א קאלאָניע פון וואנען צו שעפן רוי-שטאף. דעריבער דערשטיקט טאקע ניט ענגלאנד די אראבישע מרידות כדי צו ווייזען יודען, אז די אראבער דערלאזן ניט צו א יודישע מלוכה, והא-ראיה: זיי בונטעווען זיך... ענגלאנד אלזא, דארף האָבן דעם בונט. און לויט די מיטלען, לויט די מעטאָדען, לויט דער פאָרם, מיט וועלכע ענגלאנד „באַרואיקט" די אראבער איז א סברה, אז ענגלאנד גופא וואַרפט אונטער צו די אראבער די ביקסען און שינעלן, וועלכע זי געפינט ביי זיי.

28 חדשים ווי ענגלאנד שלעפט אפ מיט דער „באַרואיגונג" פון די אראבער. מיט דעם דערגרייכט זי אויך א ציל: די קאפיטאליסטען פירען ארויס זייערע קאפיטאלן פו'ן ארץ ישראל, ס'וואקסט די ארבייטסלאָזיקייט און דאָס לאנד ווערט פאראָרימט. דאָס וועט שפעטער צווינגען סיי די אראבער, סיי די יודן אנצוקומען צו ענגלישע הלוואות פון וועלכע ענגלאנד וועט פארדינען א פעטע מטבע. סיי די אראבער, סיי די יודען וועלן זיך פון ענגלאנד קיינמאָל ניט קענען אויסצאָלען — במילא וועט די ארץ באפעלקערונג פארשקלאפט ווערען צום ענגלישען קאפיטאליזם פונקט ווי זי איז איצט פארשקלאפט צום ענגלישען מיליטאריזם.

ענגלאנד שיקט כלומרשט מיליטער און קעניגליכע קאָמיסיעס, אבער 28 חדשים ארץ-ישראל-געשעענישען זענען גענוג צו איבערצייגען אויף ווי ווייט מען קען זיך פארלאָזען אי אויף די ערשטע, אי אויף די לעצטע. ביידע זאכען זענען נאָר פון לפנים-וועגן צו פארבלענדען די אויגען. וואָלט ענגלאנד געהאט דעם גוטען ווילען וואָלט זי דעם אראבישען אויפשטאנד דערשטיקט אין 14 טעג. אנשטאט דעם שיקט ענגלאנד קעניגליכע קאָמיסיעס און גענעראלען. ס'וואָלט געווען א געלעכטער צו זאָגען, אז די ענגלישע גענעראלן האָבן קיין כח ניט קעגן דו אראבישע טעראָריסטען. מייטמייקל האָט אינסטרוקציעס ניט צו מאכן א סוף צו דער מרידה, נאָר פארקעהרט, זי נאָך מעהר' צו פארשלעפן, זאָל וואָס לענגער דויערן די שפיל.

ווי לאנג אבער וועט נאך א די בלוטיגע שפיל דויערןז אונז דוכט, אז אזוי לאנג ביז ענגלאנד וועט זיך דערשלאָגן ביידע צדדים זאָלן זיך אפזאָגען פון זייערע פאָדערונגען.

וואָס שייך דעם יודישען צד וועט עס ענגלאנד ניכער זיך דערוואַרטען, ווייל דער יודישער צד איז דער שוואַכערער און דער יעניגער, וועלכער וויל ניט קיין בלוט-פארגיסונג. אבער דער אראבישער צד וועט זיך נאך לאנג-לאנג לאזען בעטען און דערין שטעקט דער פארכשופטער קרייז פון דער סיטואציע אין ארץ ישראל, ווייל כל זמן ענגלאנד וועט נישט מושוה ווערן מיטן שטארקערען צד וועט זי נאך אלץ זיין פאראינטערעסירט אויפצוהאלטען דעם איצטיגען צוטרייסעלטען און כאאטישען מצב אין לאנד פון ישראל און ישמעל.

א. י. ג.

פוילישע יודען פערנעמען זיך מעהרער מיט אינ-דוסטריע און מלאכה ווי מיט האנדעל.

אין נומ. 4 פון „קאָאפ. באוו." איז געווען פערעפענטליכט אן ארטיקעל פון ה' מ. לינדער וועגען די רעזולטאטען פון דער פאָלקס-צעהלונג אין יאָהר 1931. דער מחבר פון ארטיקעל האָט אנגעוויזען, אז אין דער ווירטשאפטליכער סטרוקטור פון די פוילישע יודען קומען פאר גרויסע ענדערונגען און דער עיקר, אז יודען פערנעמען זיך איצט מעהרער מיט אינדוסטריע און מלאכה, ווי מיט האנדעל. די טעג איז דערשינען דער „קליינער סטאטיסטישער יאָהרבוך" פאר'ן יאָהר 1938 און דאָרט זענען פערעפענטליכט אויספיהרליכע ידיעות וועגען דער פאָלקס-צעהלונג פון יאָהר 1931, וועלכע בעשטעטיגען פולקאָם די אויבען-געבראכטע פעסטשטעלונג.

עס ווייזט זיך ארויס, אז 42 פראָצ. פון אלע פוילישע יודען האָבען זיך אין יאָהר 1931 פערנומען מיט אינדוסטריע און האנדווערק און בלויז 37 פראָצ. האבען געלעבט פון האנדעל. ענלעך זענען די דאטען וועגען דער בעשעפטיגונג פון יודען אין בעזונדערע וואָיעוואודשאפטען און גרעסערע שטעדט. אין דער שטאָדט ווארשא זענען 46 פראָצ. יודען געווען בעשעפטיגט אין אינדוסטריע און מלאכה און 34 פראָצ. אין האנדעל. אין לאָדזש זענען 53°/₀ יודען, ד. ה. אן אבסאָלוטע מערהייט, געווען בעשעפטיגט אין אינדוסטריע און האנדווערק און בלויז 39 פראָצ. אין האנדעל און אין דער שטאָדט ווילנע זענען די ענטשפרעכענדיגע צאהלען 42 פראָצ. און 33 פראָצ.

די ציפערן פאר די בעזונדערע וואָיעוואָדשאפטען גיבען מיר איבער אין א טאבעלע.

ווי מיר זעהען פון דער טאבעלע, איז אין די צענטראלע און מזרח-וואָיעוואָדשאפטען אומעטום צו מערקען די זעלביגע דערשיינונג, אז דער פראָצענט יודען, וואָס לעבען פון אינדוסטריע און האנדווערק, איז גרעסער און אָפט אפילו בעדייטענדיג גרעסער, ווי דער פראָצענט יודען, וואָס זענען בעשעפטיגט אין האנדעל. בעזונדערס גרויס איז דער אינטערשיד אין ביאליסטאָקער און פאָלעסיער וואָיעוואודשאפטען, וואו אין האנדווערק און אינדוסטריע זענען בעשעפטיגט כמעט צוויי מאָהל מעהרער יודען ווי אין האנדעל. אין וואָלינער וואָיעוואודשאָפט איז דער פראָצענט יודען וואָס זענען בעשעפטיגט אין האנדעל און אין אינדוסטריע און מלאכה כמעט דער זעלביגער.

בלויז אין די פיער וואָיעוואודשאפטען פון קליינפוילען (קראָקעווער, לעמבערגער, סטאניסלאוואווער און טארנאָפאָלער) טרעט ארויס א פערקעהרטע דערשיינונג. דאָרט איז נאָך אין יאָהר 1931 געווען גרעסער דער פראָצענט יודען, וואָס לעבען פון האנדעל, ווי דער פראָצענט יודען, בעשעפטיגטע אין מלאכה און אינדוסטריע. דערפאר איז אבער אין די דריי מזרח-גאליציש וואָיעוואודשאפטען פערהעלטנישמעסיג גרויס דער פראָצענט יודען, וואָס לעבען פון ערד-ארבייט (10—9 פראָצ. בעשעפטיגטע אין לאנדווירטשאפט). אגב דארף מען אונטערשטרייבען, אז די אלע דאטען בעציהען זיך צום יאָהר 1931, און זינט יענער צייט איז דער פראָדוקטיוויזירונגס-פראָצעס פון דער יודישער בעפעלקערונג געגאנגען נאָך ווייטער פאראויס.

זיך אומקערענדיג צו די ציפערען פון יאָהר 1931 מוז מען נאָך בעמערקען, אז הגם דער אנטייל פון יודען אין האנדעל איז קלענער געוואָרען ווי דייער אנטייל אין מלאכה און אינדוסטריע פערנעמען פונדעסטוועגען די יודען דעם ערשטען אָרט לויט דער צאָהל בעשעפטיגטע אין האנדעל אין דער אלגעמיינער סטאטיסטיק פון לאנד. 59 פראָצ. פון אלע בעשעפטיגטע אין האנדעל זענען אין יאָהר 1931 געוועזן יודען. 37 פראָצ. זענען געווען קאטאליקען און בלויז 4 פראָצ. זענען געווען פון אנדערע גלויבענס. דאָס רעדט זיך וועגען גאנצען לאנד, און אויב מען זאָל אויסטיילען די שטאָדטישע בעפעלקערונג, וואָלט די סטאטיסטיק פון יודישען אנטייל אין האנדעל אויסגעזעהן אנדערש. אנ'ענטשפרעכענדיגע בערעכענונג ווערט אין דעם ציטירטען יאָהרבוך נישט געגעבען.

וואָיעוואודשאפט	פראָצענט יודען, וואָס זענען בעשעפטיגט				
	אין אינדוסטריע און מלאכה	אין האנדעל	אין לאנדווירטשאפט	אין טראנספארט און קאָמוניקאַצ.	אנדערע
שטאָדט ווארשא	41	34	0	5	15
ווארשאָווער	48	35	1	5	11
לאָדזשער	52	32	1	4	11
דערין לאָדזש	53	30	0	5	12
ק י ע ל צ ע ר	46	38	2	4	10
לובלינער	46	36	3	5	10
ביאליסטאָקער	50	26	3	6	15
ווילנער	39	34	6	6	15
דערין ווילנע	42	33	0	5	20
נאָוואָגרודקער	45	31	6	5	13
פאָלעסיער	48	28	7	5	12
וואָלינער	38	40	5	5	12
קראָקעווער	30	48	5	2	15
דערין קראָקע	32	46	0	2	20
לעמבערגער	40	43	9	3	15
דערין לעמבערג	34	40	0	4	22
סטאניסלאוואווער	32	40	10	4	14
טארנאָפאָלער	28	46	0	3	14
גאנץ פוילען	42	37	4	4	13

ג. אלטשול.

ריהרענדע בילדער פון יודישען לעבען אין די נאצי-לענדער.

וויענער יודען געהען אויפ'ן בית-עולם און וויינען אויף די קברים.

„שטילער אומעט פון מיין פאלק, נעהם מיך צו, פערוועב מיך, פערוויג מיך"...

דאס זענען די ערשטע שורות פון א ליד אין דעם „פראגער טאגעבלאט", א צייטונג אויף דייטש. דאס ליעד מיט אנ'אונטער-ש־יפט „עקס" איז געווידמעט „די לעצטע יודען פון די אונטערגעהענדע קהלות אין די היטלער-לענדער".

נישט „דער קול פון שוידער". נישט דער „געשריי פון יסורים", נאר דווקא דער „שטילער אומעט". דער „ששומעו צער" בעריהרט דאס הארץ פון דעם פאָלק.

און אזוי פיהלען מיר דאך אלע.

אט איז אנ'אויסדרוק אין א דעפעשע וואס איז פרשיגען מיט א וואך צוריק אין „ניו-יארק טיימס":

„לויט אלע וואַרשיינליכקייטען וועלען ארום דעם יאהר 1940 שוין מעהר נישט זיין קיין יונגע יודען אין בערלין"...

צוויי יאהר פון היינט, הייסט עס, וועט בערלין אנהויבען זיין „יודען-ריין".

די לעצטע יונגע יודען וועלען אוועק אין די אלטע וועלען ביסלעכווייז אויס-שטארבען אין זייער קלעם.

און דאמאלס —

בערלין אהן אנ'איינציגען יודען!

און וואס טוהען זיי רי לעצטע יודען אין בערלין?

דא האבען מיר א ב י ל ד פון דעם ט י פ ס ט ע ן ע ל ע נ ד. ע ס בעווייזען זיך „מודעות" אין די בערלינער שוהלען, וואס ענטהאלטען אויפרופען פון רבנים, און זייער אינהאלט איז: כדי צו העלפען מיט אמת'ער ברודערשאפט אונזערע יודישע ברידער, וועלכע זענען אין צער, זאל איין יוד נעהמען אויף זיך איינצולאדען היינט אין אווענד אין זיין הויז אלע יודען פון די רוזעלבער גאס, אדער קווארטאל, און פאר מארגען אווענד זאל עס טהון אנ'אנדער יוד, און ביים צוזאמענקומען זאל מען נישט האלטען קיין רעדעס און נישט בעשפרעכען וועלכע צייט-פראגע, נאר מען זאל צוזאמען לייענען די ביבעל"... זעהט איהר דען נישט א בעשטימט בילד דערפון?

יודען אין טרויער, יודען ווי אבלים. יודען מיט דער בייסענדיגסטער זארג אין זייערע הערצער, זיצען ארום א טיש; איינער לייענט פאר א בלאט פון דער ביבעל, א קאפיטעל תנ"ך, א פרשה חומש, אדער ער זאגט גאר תהלים; און די געדאנקען פון אלעמען טראגען זיך אוועק צו די ווייטסטע היסטארישע צייטען, וואו זיי געפונען רוה פאר זייער צויאמערטען הארץ, וואו צו שעפען מוט, בטחון און לייטערען זייערע נשמות.

עך, ווי ריהרענד עס זענען די בילדער פון אזעלכע שטילע פעריזאמלונגען אין די לעצטע יודישע הייזער אין בערלין!

נאר אט ש־אגט אונז א־בער'ן מח אין פאנגט דאס הארץ אונזער ס, א בילד פון וויען און ווידער שטייגט ארויס דאס בילד פון איינצעלנע שורות אין געצעהלטע ווערטער פון די קייבעל-דעפעשען, וואס דערגרייכען אונז. וויענער יודען האבען מעהר גישט וואוהין צו געהן: נישטא פאר זיי קיין טרעטער איז דער גרויסער פרעכטיגער שטאדט וואו ארומשפאצירעי די שטאדטישע פארקען, די בריקען, וואס געפונען ז י ך איבער'ן פליסענדען טייך דורך דער שטאדט, זענען ענטיודעטער דירעקט פערבאטען פאר זיי, אדער דארטען איז אזא רשעות פון די היטלערישע שטורעם טרופערס, אז עס איז א געפאהר דארטען צו זיין. זיצען די וויענער יודען פערשפארט אין זייערע היימען. די וויענער יודען וואס זענען אלעמאל געווען פרייע גאס-מענשען, מונטערע, לויכטענדע בעזוכער פון קאפעען און פון שפאציר-גערטנער, זיי, די וויענער יודען, וואס פלעגן מיט זייערע גאנצע פאמיליעס פערברענגען אין פרייע שטונדען אין גארטען, קאפעען מיט מוזיק, זיצען איצט אין זייערע היימען אזוי ווי די געפאנגענע חיות אין שטייגען. מען מוז דאך אבער ארויס אויף דער ליכטיגער גאס; מען מוז דאך פאר א ווייל וואו א שפאציר-טהון; איז געווארען א „מאָדע" ביי די וויענער יודען — שפאצירען אויפ'ן בית-עלמין...

דער בית עולם איז דער שפאציר-גאָרטען.

ביז מען קומט צום בית-עולם איז אויך א ריזיקע; האט מען אויסגעפועלט ביי דער ביטערער שטורעם-טרופערישער ממשלה, אז מען זאל די יודען נישט בעלעסטיגען אויף זייער גאנג צום בית-עולם.

מ'האט עס אויסגעפועל'ט מיט א בעדינג, מיט אנ אנזאג צו די וויענער יודן: אויף אייער וועג צום בית-עלמין האלט זיך שטיל; זייט נידעריגער פון גראז און שטילער פון וואסער און געהט נישט צופיעל צוזאמען; צושטויבט זיך ווי זאמד...

שארען זיך די ווינער יודען צום בית-עלמין אזוי ווי צעווארפענע שאטענס און דארטען, אויפן בית-עלמין ערשט קענען זיי געהן צוזאמען. די בית-עלמין בוימער ווערען זייער שפאציר-פארק; די אלעען צווישען די קברים זענען זייערע בולווארען.

מען שפאצירט דארט הויפטזעכליך שבת פארנאכט און זונטאג. דער עיקר שבת פארנאכט.

זונטאג זענען די ווינער גאסען פול מיט מארשירענדע שטורעם-טרופערס. זוכען יודען אייסצומיידען דעם דרויסען. שבת פארנאכט איז אביסל לייכטער, ווערט דער גאנצער בית-עלמין אנגעפולט מיט שפאצירענדע יודען, און ס'קומען אלט און יונג; און ווער ס'וויינט זיך פונאנדער, פערבייגעהענדיג א קבר פון א נאהנטען; און פרעמדע אויגען ווערען דעמאלט אויך אנגעפולט מיט טרעהרען.

מען שפאצירט אזוי ביז פינסטער, ביז די נאכט נידערט אראב. ביז שווערע שאטענס הילען איין די קברים און אלע שפאצירענדע יודן ארום די קברים.

דאס גרינס פאר די לעצטע יודען אין די היטלער-לענדער איז בית עולם-גראז; די לופט פאר זיי צו אטעמען איז בית-עולם-לופט.

ריהרענדע בילדער פון יודישען לעבען אין די היטלער-לענדער, ריהרענד מיט זייער שטילען אומעט, וואס ערשט דאס צופט דאס הארץ, און מיט די ווערטער פון דעם פאעט טראגט זיך אהין דער גרוס אהיים פון אונז:

„שטילער אומעט פון מיין פאלק. נעהם מיך צו, פערוועב מיך, פערוויג מין..."

ה. לאנג.

דאס טויט־בלעטל. / ערצעהלונג / פון מאיר הערץ

יאהרען נאכאנאנד האט איציק געדינט אין מיליטער און דערפאר האבען איהם אלע גערופען „איציק סאלדאט".

א מאדנעם מזל האט ער געהאט. קוים איז ער אפגעוועזען א האלב יאהר נאך דער לעהר ביי א דאמסקע שניידער און אנגעהויבען עפעס פערדינען איז איהם פונקט אויסגעפאלען צו שטעהן צום פריזיוו.

אפגעדינט א פאר יאהר איז ער אהיים געקומען אנ׳אויסגעטשוויטשעטער מיט א שווארץ־ראזירטער גאמבע און צוויי געדרייט־אויפגעשטעלטע שפיציגע וואנסעלעך און געהאלטען אין איין דערצעהלען פון „וויעליקאיא ראסיא" און ביי יעדער קלענסטער פראגע צוגעגעבען מיט זעלנערישען דיסציפלין: „טאקטאטשנא".

דאס איז דעם שטעטיל שטארק געפעלען און געהאלטען איהם פאר׳ן זעלנערישען דרך ארץ פאר א סטאלי יונג.

האט מען איהם בעווארפען מיט שידוכים. עפעס א געזעצטער מענש און דערצו א פערדינער אויך. איז איציק חתן געווארען, שוין געהאט זיך איינגעפונדעוועט אנ׳אייגענעם ווארשטאט; איז פלוצלינג אויסגעבראכען ווידער די אייראפעאישע מלחמה און איציק איז אלס רעזערוויסט גערופען געווארען אין מיליטער.

האט ער יאהרען לאנג געקעמפט, געווען אין די גרעסטע פייערען, געגאנגען אין די בלוטיגסטע אטאקעס. איציק האט זיך אויסגעצייכענט אלס העלדישער יונג און דערפאר בעקומען א מעשענעם מעטאל־קרייץ, אנגעהאנגען מיט א קאלירט בענדעל אויף דער ברוסט.

אין די קארפאטען איז ער פערוואונדעט געווארען און פון דעמאלט אן האט ער מעהר נישט געהאלטען קיין ביקס, נאר געטראגען ארומגעבונדען ביי דער זייט מיט א לאנגע שניר די סיגנאל־טראמבקע.

אז די רוסישע ארמעע איז צעפאלען האט איציק גע׳ירש׳נט די טראמבקע מיט וועלכער ער האט זיך אהיים געקעהרט א צע׳חוש׳טער.

און זינט דעמאלט באמבעלט זיך אים די טראמבקע שטענדיג נאך ביי דער זייט און ער מארשירט איבערען מארק מיט זעלנערישען טאקט: — ראז, דווא, טרי, טשעטירע, ראז, דווא, טרי, טשעטירע.

אויסער דעם טראגט ער אויף זיך גרייט דאס גאנצע קלאפער־געצייג: אלע זעלנערישע מכשירים ווי מ׳גייט אויף דער פאזיציע. ביי דער צווייטער זייט הענגט איהם נאך ס׳בלעכערנע ראשקעלע און פיל מאהל פערווארפט ער דעם גראהען פלאשטש איבער די אקסלען, פערוויקעלט איהם אין א כאמעט. חוץ דעם שלעפט זיך איהם נאך ביים ראשקעלע א לאנגע טארבע פיל אנגעפאקט מיט שטיקלעך דאר ברויט, וואס טאר ביי איהם קיינמאהל נישט אויספעלען.

אז עמיצער דערלאנגט איהם עפעס עסען און בעט איהם: — איציק, עס דאס אויף — שטעלט ער אויף א פאר שרעקעדיגע אויגען און וואורטשעט:

— אך, וואס רעדסטו, מ׳מוז דאך בעהאלטען אויף דער פאזיציע — יענער קוקט איהם אן מיט געלעכטער און איציק לעגט עס זיך דערוויילע אריין בנעימות אין דער טארבע און שמייכעלט אזש פאר צופרידענהייט, וואס די טארבע ווערט פולער.

א בעזונדערע הנאה האט איציק, ווען ער זעצט זיך אוועק אין מיטען מארק אויף דער ברונע און לייענט איבער דאס טויט־בלעכעל, וואס מ׳טיילט פונאנדער צווישען די זעלנער בשעת זיי געהען אוועק אויף דער פאזיציע. ער לייענט און צעלאכט זיך אויפ׳ן גאנצען האלז:

— כא־כא־כא כא, כא־כא־כא־כא, קריצט טיף אריין זיין פלאמיגען בליק אינ׳ם בלעכעל און ס׳געלעכטער הילכט וואס אמאל שטארקער. דעמאלט קומט איהם אן ס׳משוגעת און ס׳דאכט זיך ווי עמיצער לאכט פון איהם זרויס.

אז ער לייענט ארויס פון בלעכעל אויפ׳ן קול: — איצעק סין כאצקעליא שליאמאוויטשא — קומען איהם ארויס שווערע אנגסטען אויפ׳ן פנים, הויבט אן קישען, גלעטען און לעקען ס׳בלעכעל ווי א מאמע איהר איינציג קינד, טוליעט ס׳בלעכעל צו זיך, קושט עס און שעפטשעט דערצו סאפענדיג: — מיין טייערער איציקשי, איציקשי, העה־העה־הע איציקשי, איציקשי, העה־הע.

ער ווערט אזוי צעמישט, אז ער שפרינגט ארויף אויפ׳ן בריקעל פון דער ברונע און טוט א געשריי אויס צום שטעדטעל:

— עץ הערט, יאך בין נישט מעהר איציק. איציק איז אט דער! — און ווייזט אן אויפ׳ן בלעכעל, קלאפענדיג זיך אויף דער נאקעטער ברוסט.

א סך לאכען און ביי פיל פערציהען זיך די שטערענס מיט טריבע קנייטשען.

איציק צעקנעפעלט זיך, רייסט פונאנדער ס׳העמד און שטעקט אריין דעם קאפ אין בענדיל, אין וועלכען ס׳הענגט ס׳בלעכעל. דערביי לאכט ער און קלאפט זיך מיט׳ן בלעכעל אין דעם אויסגעדארטען סקעלעטישען הארץ, וואס קלינגט אפ ווי אין א פויק.

אז ער דערפיהלט דאס מעטאל־קאלטקייט סאפעט ער: — אה־אה־אה, מיין טייערער איציק, אה, אה.

באלד מאכט ער זיך אלץ גלייך, ציהט זיך אויס ווי א ליניע, טראמפייטערט אויס דעם מלחמה־סיגנאל: טרא, טרא, טרא־טרא — שטעלט דיסציפלינירטע טריט און מארשירט ארויס אונטער׳ן שטעדטיל, ווי א זעלנער אויפ׳ן שלאכט־פעלד.

פון דאזיגען זעלנערישען באגאזש וויל ער זיך נישט שיידען א מינוט. אפילו ביים שלאפען טראגט ער אלץ אויף זיך. שלאפט קיינמאל נישט אויף א בעט, נאר אויף דער הארטער פאדלאגע. דער טראמפייט אין מויל און כראפעט אזוי אפ גאנץ נעכט. קוים וויל איהם עמיץ אויסטהון און בעפרייען פון דער שווערער משא, דערשפירט ער ביים קלענסטען ריר און ער שפרינגט אויף א צעטומעלטער אין איין געשריי:

— נא אטאקו! — כאפט דער טראמבקע צווישען דער ציין און טראמפייטערט מיט אזא ליארם, אז אין די ערשטע צייטען איז סגאנצע שטעדטעל דערשראקען געווארען, געמיינט אז ס׳איז א שריפה אויסגעבראכען און ס׳איז געווארען א בהלה. דער עולם איז ארויס אין די בלויזע העמדער און איציק ווי נישט וויסענדיג גארנישט איז זיך געשטאנען און געטוהן ס׳זייניגע, געבלאזען אויפ׳ן שופר מיט׳ן גאנצען כח, אז יעדער האט מורא געהאט צו איהם צוצוגעהן נעהנטער. און טאמער האט זיך יא ווער איינגעשטעלט, איז צו איהם און געבעטען זיך: איציק וואס טהוט זיך מיט דיר, ס׳איז דאך שוין אויס מלחמה, — האט איציק א פעררייס געטוהן די אויגען, אז די אפלען האבען זיך אזש ביי איהם פערקעהרט און ער האט א מרוטש אויסגעטוהן: — טשארט איינער, הערסט דען נישט ווי ניקאלאי פאוולאוו קאמאנדושטשי בעפעהלט?

אויף צו איבערצייגען צעבלאזט ער זיך באלד ווי זיין שטייגער אויף דער טראמבקע: טרא, טרא, טרא, טרא־טרא! און ער פרעגט זיך: נו, איהר הערט שוין ווי די שליאכט פייפט?

ער קען אזוי אפטראמביען ביז׳ן גראהען טאג, ביז ער ווערט מיד און פאלט צוריק אנידער אויף דער ערד און פאפט איין.

אין זיין גאנץ משוגעת געדענקט ער פונדעסטוועגען אין זיין כלה. קומט אפט ארויף צו איהר און בעהט זיך: שרה׳שי שרה׳לע מוזט נאך זיין אביסעל געדולדיג און ווארטען, זעהסט דאך ס׳איז מלחמה — און אז די כלה וויל איהם אויסריידען, טוט ער זיך א שטעל אוועק און טראמפייטערט אויס אנ׳אלארם־מארש: טרא, טרא, טרא, טרא־טרא! — און דערנאך פרעגט ער זי: נו, האסט געהערט וואס זאגסטו איצט? גלויבסט שוין ס׳איז מלחמה?

מארשירען ווען די זעלנער איבער׳ן שטעדטעל, לויפט איציק פאראויס און סיגנאלעוועט — זענען די זעלנער אין די קאשארען, איציק איז מיט זיי.

ער קען אפשטעהן גאנצע נעכט צוזאמען מיט׳ן פאסטערונעק אויף דער ווארטע און נישט איין נאכט פאלט אים איין אויפצוועקען די שלאפענדיגע זעלנער מיט דער טראמבקע, אבער יענע ווייסען שוין, אז דאס טראמביעט דער „אידיאט" און שלאפען צוריק איין.

אסך מאהל ווידער פאלט איציק אריין צום פולקאווניק, פערגעסט נישט דערביי צו סאלוטירען און פרעגט אים נאך אין דער רוסישער שפראך: גאספאדין פולקאווניק. א קאגדא בודיעט וואינא? און אז דער פולקאווניק ענטפערט איהם מיט א ליבענסווירדיגען שמייכעל: — ניעמא סינקו, דזשיש וואיני: בלייבט איציק שטעהן א געפלעפטער שווייגט א ווייל, דערנאך שאקעלט ער מיט׳ן קאפ און רעדט ווייטער: אוי, אוי אוי, נישט ווייט הינטער׳ן שטעדטעל שיסט מען מיט הארמאטען און איהר גאספאדין פולקאווניק זאגט, אז ס׳איז גארנישט קיין מלחמה, איהר הערט נישט שיסען? איציק ציהט אויס דאס אויער שווייגט א מינוט און צאפעלט אויף: פוק, בוך, בוך, נאכמאכענדיג ווי די הארמאטען קלאפען און ער שטעלט אויס א פאר תמ׳עוואטע אויגען צום פולקאווניק: בוך־בוך. איהר הערט ווי די הארמאטען שרייען? בוך, בוך, בוך, איהר הערט?

פון פולקאווניק לויפט ער אוועק אין שטאל, כאפט ארויס א הויך בעזאטעלט קאוואלעריע־פערד, שפרינגט ארויף און לאזט זיך גאלאפ מיט אזא טראמפייטעריי, אז די זעלנער קומען ארויסצולויפען פון די קאזארמעס און קייקען פאר געלעכטער. אפילו דער פולקאווניק קומט אויך דעמאלט ארויס און בעוואונדערט דאס בליץ־שנעלע רייטען פון איציק׳ן וואס פליהט ווי אין מלחמה־שלאכט און דאס פערד ווערט מיט סליניע בעגאסען. אויך די הוזארען דרייען אזש די קעפ פאר בעוואונדערונג.

אז דער גענעראל פלעגט קומען אין די קאשארען סמאטריוועז די „טשוויטשעניעס" און די ארטילעריע האט זיך גענומען פיצען און רייניגען די הארמאטען איז איציק אזש משוגע געווארען פאר שמחה, איז געלאפען מיט דער טראמבקע אין מויל פון איין בריגאדע צו דער צווייטער און אנגעזאגט מיט משוגע׳נעם עקסטאז, אז — וואינא אוזשע!

אז דאס מיליטער איז געווען אויסגעשטעלט אויפ׳ן קריגס־פלאץ מיט האק און פאק ווי צוגעגרייט צוגעהן נאר אויף דער פאזיציע, האט זיך איציק ווי פאר גדולה געווארפען אויף די אויסגעפוצטע בליאסקעדיגע פיסקעס פון די הארמאטען און זיי מיט שוים אוסיגעקושט.

אז דער גענעראל האט זיך בעוויזען איז איציק דער ערשטער, וואס איז איהם מקבל פנים, גיט זיך א שטעל אוועק מיט א שטייף־אויפגעשטעלטען קאפ, וואס טהוט פון זיך א ווארף ארויס — א זדראוויע־זשעלאיו וואס ווייס — וואו! — וואס רייסט זיך ארויס פון זיין גאנצער קעל מיט אזא הייזעריגע רייסעדיגקייט, ווי ס׳וואלט א גאנצע ראטע אויסגעדינערט.

דער גענעראל האט איהם גוט געקענט האט ער געלעכט און געקלאפט איהם גוט־ברודעריש איבער דער פלייצע — מאלאדיעץ, מאלאדיעץ! — אין דער רגע זענען איהם מקנא די איבריגע זעלנער און וואלטען זיך געווינשען צו זיין אין אידיאט׳ס הויט.

(ענדע קומט)

גיי איך מיר אין גארטען *)

י. ב. שטריימאן

גיי איך מיר אין גארטען אריין —
טאנצט אנטקייגען מיר דער כריין,
באבער שטעלט די אויערען אן
און ס׳פייקעלט צו דער ברוינער מאן.

פאמידארען ווי די קרעלען
הענגען אויף די גרינע שוועלען;
בייכיגע באניעס ליגען ברייט,
ביר־העקעלעך זענען מיט זון באנייט.

זילבערט זיך דאס וואלאסקע קרויט
ס׳זיסע — האט די ליפען צוגערויט;
די ארבעס צווישען זיך זיי שמועסען,
אזוי ווי ס׳וואלט ווער בלעך געריסען.

בארקעס גיסען זיך אן מיט בלוט,
און דער קאפער האט זיך צעשיט;

קאלאפיארען האט די זון צעשפרייט
און רייסט פון זיי ארונטער ס׳העלע כלה־קלייד.

אוגערקעס ליגען אויפ׳ן זאמד פארשמאכט
טאטארטשאנע קאשע אנטקייגען זון זי פראכט
קאנאפיעס שאקלען מיט די שווארצע קעפלעך צו
און די מייערען זאגען: מיר זענען אויך דא!

פיעטרושקע, דער צעפיעשטשעטער נאטש
אין שטיוועל לאנגע, שמאלע — מעשה „דאטש"
האט אנגעטוהן זיך און שפרייט
דעם שאטען זיינעם איבער אייגענער בייט.

און איבער אלעמען שטייט יענגאלקע־בוים
מעשה באלעבאס האלט ער וואך אין רוים
שפאצירט ארום דער פויגעל מיט זיין ליד
און די זון א שטארק א הייסע בריט.

*) פינ׳ם ביכעל לידער, וואס אונזער מיטארבייטער שטריימאן גרייט צו צום דרוק.

פון דער סדרה — בלק.

פון פ. בושאצקי

וישב ישראל בשטים...

די חז״ל מיט זייער לאקאנישער שפראך זאגען: „כל מקום שנאמר „וישב" אינו אלא צער". זיי מיינען צו זאגן, אז די יודישע געשיכטע לערענט אונז, אז אין די גלות־לענדער, וואו יודען האבען שוין בעשלאסען דארט בעזעצען זיך און געפונען א מקום מנוחה, האבען זיי לסוף זיך ביטער ענטוישט איינזעהענדיג דעם נארישען טעות, וואס זיי האבען געהאט און אז דער ארט וואס האט זיי געלאקט צו געפונען דארט אהיים, דארף זיך אנרופען מיט׳ן נאמען „שיטים" וואס בעדייט „שטות" — נארישקייט, אונערפאהרונג, אונפראקטיש. דאס יודישע פאלק גיט אוועק פאר דעם „וישב" אלץ, וואס ער פערמאגט, זיין קענטניש, זיינע טאלענטען, זיינע פאטריאטישע געפיהלען פאר דעם דאזיגען „וישב", און בעקומט פאר דעם קלעפ און גיפטיגע שנאה. דארף מען דען א גרעסערען שטות ווי דאס?

אין פיעל לענדער האבען יודען געהאט די אילוזיע צו ערווארטען פרייהייט, טאלעראנץ, גלייכבערעכטיגונג און ברודערליכקייט. טריי און ערליך געדינט פשוט מיט מסירת־נפש, געטראגען די אלע בירגערליכע לאסטען גלייך מיט אלע בירגער, לסוף איז אונזער צער אזוי אונגעהויער גרויס און מיר פיהלען זיך אזוי נידערגעשלאגען, אזוי פערצווייפעלט.

די היינטיגע סיטואציע דערמאנט אונז די לעגענדע פון דעם וואלף, וואס האט זיך נאכגעיאגט נאך א האהן צו פערציקען איהם. ווען דער האהן איז מיעד געווארען אנטלויפענדיג פאר׳ן וואלף, האט ער זיך אבגעשטעלט, אנגעהויבען זיך בעטען ביים וואלף ער זאל איהם לאזען לעבען:

— מיט וואס האב איך מיך אזוי פערזינדיגט? — האט דער האהן אנגעהויבען מיט ביטערע טרעהרען זיך בעטען ביי זיין שונא, דעם נאכיאגער.

— דו פרעגסט נאך מיט וואס דו האסט זיך פערשולדיגט? — דונערט אויף איהם דער בלוט־דארשטיגער וואלף — דו ביזט דאך דער עזות פנים פון די עופות, האסטו נאך א חוצפה צו האלטען זיך פאר א נעבעכ׳ל, פאר אן אומשולדיגען! דו ביזט גענוג זינדיג, מיט דיין חוצפה׳דיגען קרייען שטערסט דו די נאכט־רוה; דאן ווען אלע הויזלייט שלאפען גיעסט דו פליצים א גרילץ מיט דיין ווילד קרייען און וועקסט זיי אויף פון זייער געשמאקען שלאף!

דער צום־טויט־איבערגעשראקענער האהן שטארקט זיך, מאכט זיך א הארץ און נעמט זיך מיט א שטיל זיס קול פערטיידיגען:

— יא, מיין הער, איך וועק טאקע איבער מיט מיין קרייען די שלאפענדע, אבער איך בין דאך נישט אויסען דערמיט וועמען שלעכט׳ס צו טהון. דארפסט מיין הער, מודה זיין, דאס איך ברענג פיעל גוט׳ס דער וועלט: דורך מיין קרייען הויבען זיי זיך אויף און נעמען זיך פריה צו זייערע בעשעפטיגונגען. איך מיין, אז איך ברענג זיי א גרויסען נוץ, פאר וועלכען זיי דארפען מיר נישט זיין קיין שונאים!

דער וואלף, הערענדיג דעם האהנ׳ס פערענטפערען זיך, האט תיכף אויף דער שטעל אויסגעפונען אנ׳אנדער בלבול און האט מיט א ווילדען רציחה׳שען כעס געשריגען:

— דו געמיינער לומפ! איך ווייס דיינע בייזוויליגע מעשים, וואס דו טהוסט אן דיינע בעלי־בתים, וואס דו עסט זייער ברויט! אט האב איך ערשט נעכטען געזעהן פון דיר א שטיקעל: ווען די באלעבאסטע האט זיך גענוג אנגעארבייט און אויסגעקעהרט די שטוב, נאכדעם ווי זי האט דאס גאנצע מיסט פערקעהרט אין א ווינקעל און איידער זי האט בעוויזען דאס מיסט ארייננצונעמען אין א קיבעל און ארויסטראגען עס אין מיסט־קאסטען, ביזט דו געקומען און מיט דיינע פאסקודנע סבע צו גראבלען זיך אין מיסט — האסט דו דאס מיסט, דאס גאנצע קופע מיסט צעשפרייט, צעווארפען איבער׳ן גאנצען שטוב־באדען און דער באלעבאסטעס שווערע פראצע איז צוגרונד געגאנגען!..

ביזט גערעכט, מיין הער, — האט דער א האהן א טויט־בלאסער זיך אבגערופען — איך לייקען נישט, איך האב עס טאקע געטוהן. אבער געוויס האט דער הער געהערט, וואס דער רעזולטאט איז געווען פון מיין דאזיגען אויפטהו: דורכדעם, וואס איך האב צעשארט דאס מיסט איבער דער פאדלאגע, האט זיך געפונען דאס ברילאנטעל, וואס די באלעבאסטע האט געהאט פערלארען, וועלכעס איז געווען פערקאפעט אין מיסט...

דער וואלף הערעגדיג, ווי דער האהן שלאגט אב אלע זיינע בעשולדיגונגען, איז ער ערשט אריין אין דער רעכטער רציחה און גענומען שרייען אויפ׳ן האהן:

— דו פארשיווער העסליכער האהן! וואס טויג מיר דיינע טענות, דיין פערטיידיגען זיך! איך בין הונגעריג און בלוט־דורשטיג! מיט דיין לייב קאן איך שטילען מיין הונגער... און מיין דורשט מיט דיין בלוט פערטרינקען! — און נישט לאנג גערעדט איז ער בעפאלען דעם אונגליקליכען האהן און... גענומען איהם אויף זיינע ציין...

קיינע פערענטפערונג פאר א הונגעריגען וואלף גילט נישט.

מיר מוזען אונזערען ביטערען טעות געדולדיג איבערטראגען, עד אשר ירא ה׳ וישקיף...

גרויסע שרפה אין ראדאמער טארטאק.

שבת צו נאכט, אין דער צייט פון די שרעקליכע דינערן און בליצען, איז אויסגעבראכען א גרויסע שרפה אין טארטאק אויף מלאדזיאנאוו. דאס פייער האט זיך גענומען פון א דינער, וועלכער איז אריין אין די קעלערס אונטערן טארטאק, וועלכע זענען געווען פיל מיט זעג = אבפאל (טראטשינעס). דאס לייכטע ברען=מאטעריאל האט זיך בליק=שנעל אנגעצינדען און פון דאנען איז דאס פייער אוועק אין טארטאק, אויסשפרייטענדיג זיך אויף א גרויסען שטח ארום.

דאס פייער איז געווען אזוי שטארק, אז אויפן הימעל האט מען עטליכע שעה געזעהן דעם אבגלאנץ פון פייער=רויטע פלאמען צו דרום=זייט פון שטאדט.

דער טארטאק מיט די גרויסע זאפאסען האלץ=מאטעריאל זענען פולשטענדיק פערניכטעט געווארען. דער שאדען, וואס דאס פייער האט גורם געווען, בעטרעפט העכער 100 טויזענד זל.

דער טארטאק גופא איז דאס אייגענטום פון מאגיסטראט. ער איז נאר געווען אין ארענדע ביי אברהם פישמאן, וועלכער האט אבגעדינגען ביים מאגיסטראט אויף 10 יאהר. דער מאגיסטראט וועט קיין היזק נישט ליידען, ווייל דער טארטאק איז געווען אסעקורירט. מ'הערט בלויז פון היזקות פון יודישע האלץ=סוחרים, וואס האבען דארט געהאט שטעהן האלץ, וואס מ'האט געברויכט ערשט שניידען און זעגען. א גרויסער טייל פון דאזיגען האלץ האט פערלענדט דאס פייער און די יודען זענען בדיל=הדל געווארן.

דאס פייער האט נישט געהאט קיין שווערע ארבייט, ווייל דער גאנצער פלאץ, וואס ציהט זיך אויף א לאנגען שטח, איז געווען באשטעלט מיט געהילץ, גוט אויסגעטרוקענטס פון די היצען. דאס פייער האט זיך געריסען איינצושלינגען די שכנות'דיגע הילצערנע בנינים פון ארום. בעזונדערס איז געווען א מורא פאר די סקלאדעס פון נאפט און בענזין פון דער פירמע „לימאנאווא". וועלכע געפינען זיך נישט ווייט פון טארטאק. ווען דאס פייער גרייכט אהין, וואלטען די קאנסעקווענצען געווען שרעקליכע. דער זעלבער געפאהר האט געהאנגען איבער די וואגאנען=פודלעס, אין וועלכע ס'וואהנען 30 היימלאזע פאמיליעס. צום גליק, האט דער ווינט געשטיפט די פלאמען אין דער ריכטונג פון באהן=טאר. די טעלעגראפישע דראהטען לענג = אויס דעם טאר זענען צעגאסען געווארען פון פייער. מ'האט געמוזט די דורכפאהרענדע צוגען בעגיסען מיט וואסער, ווייל די שויבען אין די וואגאנען האבען געפלאצט פון דער היץ.

אין דער רעטונג'ס=אקציע האבען אנטייל גענומען אלע אבטיילונגען פון די פייערלעשער און גרויסע מאסען פון דער ציוויל = בעפעלקערונג. ס'זענען באלד אראבגעקומען דער סטאראסטא, דער פרעזידענט, וויצע=פרעזידענט, די לייטערס פון ביידע פאליציי=קאמיסאריאטען. אלע האבען זיי מיטגעווירקט אין דער רעטונג'ס=ארבייט, ארויסווייזענדיג פיעל ענערגיע און אפפערונג.

ס'פייער האט אנגעהאלטען 12 שעה. אויף די חורבות האט זיך נאך געריכערט זונטאג 12 בייטאג.

בריעף אין רעדאקציע

לא היו דברים מעולם און אויך דער ענין איז נאך נישט ערלעדיגט געווארען.

ג. ה. רעדאקטאר!

דערמיט האבען מיר דעם כבוד אייך צו בעטען צו פערעפענטליכען אין אייער וו. צייטונג פאלגענדע ערקלערונג:

אין צוזאמענהאנג מיט'ן בריעף פון דעטאליסטען און קליינהענדלער-פערבאנד אין „ראדאמער קעלצער לעבען" נמ. 27, ערקלערען מיר:

1) עס איז נישט אמת אז אויף דער טרויער־אקאדעמיע נאך שלמה בן יוסף ז"ל איז דער קליינהענדלער־פערבאנד געווען אפיציעל פערטרעטען דורכ'ן וו. פרעז. ה' גאלדאק און סעקרעטאר ה' פרידמאן. זיי האבען וועגען זייער אנטייל נישט געמאלדען, נישט שריפטליך און נישט מינדליך.

דאגעגען איז אמת, אז דער קליינהענדלער = פערבאנד — אין דער פערזאהן פון ה' פלאצקי און נאך 2 פערוואלטונג'ס=מיטגלידער — האט די איינלאדונג נישט אנגענומען, וואס מיר קענען פעסטשטעלען דורך די שליחים, וועלכע האבען דעם בריעף צוריקגעברענגט.

2) מיר שטעלען נאכאמאהל פעסט, דער ה' פלאצקי האט זיך מיט די איהם פארגעווארפענע אויסדריקען יא בענוצט און ווען ער לייקענט קאטעגאריש אב, שטעמפלען מיר איהם עפענטליך אלס ליגנער.

3) אין געגענזאץ צו דער ערקלערונג פון דער פערוואלטונג פון קליינהענדלער־פערבאנד, האלטען מיר דעם ענין נישט פאר ערלעדיגט און די ה"ה שולדיגער אין דער גריגשעצענדער האנדלונג מוזען געטאדעלט ווערען דורך אונז און דורך די גרויסע מאסען קליינהענדלער, וועלכע האבען פערפולט די שוהל בעת דער טרויער־אקאדעמיע און פאר וועלכע דער ענין שלמה בן יוסף ז"ל איז עפיס מעהר ווי „רעוויזיאניסטישע שמאנצעסען".

מיט אכטונג

ברית הצה"ר

אין ראדאם

צי איז דאס א געהעריגער ענטפער?

צו דער רעדאקציע „ראדאמער=קעלצער לעבען".

אלס אייער לעזער בעט איך פלאץ אין אייער וו. צייטונג פאר מיינע ווייטערדיקע שורות:

שטעהענדיג אין דער רייה פאר דער קאסע פון דער ציוניסטישער באנק פון האלב דריי אן, בין איך געווען דער לעצטער איינצוצאהלען פאר א וועקסעל. כ'האב דאס געלד שוין געהאט אוועקגעלעגט אין יענער זייט פענסטערל צום קאסירער, וועלכער האט אבער מיר דאס געלד צוריקגעווארפען און פערמאכט דאס פענסטערל, בייזערענדיג זיך נאך אויף מיר, בכן ס'איז שוין 5 מינוט נאך דריי. ס'האבען נישט נעהאלפען מיינע אפעלאציעס. אז איך שטעה שוין לאנג און ער האט מיך אבגעשיקט צום וואזשני ער זאל מיר דאס ערלעדיגען. דער וואזשני האט נישט געוואלט, ווייל ס'געהערט נישט צו אים און ערשט נאך אינטערווענצען ביים פערטרעטער פון פרעזעס ה' אייגער, האט דער וואזשני אויפגעהאלטען דאס וועקסל ביז צומארגענס. יענעם טאג ווען כ'בין געקומען אויסקויפען דאס וועקסעל, האב איך דעם קאסירער געפרעגט, צי ער איז מעהר יחסן פון אלע בענק און אפילו פון דער באנק פאלסקי, וואו עס איז אנגענומען, אז אלע קליענטען, וואס געפינען זיך אינווענינג מוז מען ערלעדיגען ווען ס'זאל אפילו געדויערען ווי לאנג. בפרט ווען איך בין שוין געווען דער לעצטער און געהאט שוין אריינגעגעבן דאס געלד אין קאסע=פענסטערל. אויף דעם האט מיר דער קאסירער געענטפערט, אז ער רעכענט זיך נישט מיט אנדערע בענק, און מעהר ווי ביז 3 ארבייט ער נישט.

איך האב איהם ערקלערט, אז איך וועל בעריהרען דעם ענין אויף אן אלגעמיינער פערזאמלונג ווען ס'וועט זיין עמיצער פון דער העכערער מאכט — פון דער צענטראלע — אויך דאס האט אויף איהם ווייניג געווירקט און ער האט זיך אויסגעדריקט, אז די צענטראלע מיט די אלגעמיינע פערזאמלונג וועלען איהם נישט אבשמייסען.

איך פרעג די פערוואלטונג מיטן ראט פון דער באנק, צי דאס איז א געהעריגער ענטפער אויף וועלכען מען דארף נישט רעאגירען.

מיט אכטונג

מענדעל ראזענבוים

א בעקער פון שוהל גאס

וויצע=נאטשעלניק פון א שטייער=אמט סטראשעט יודען מיט... היטלערן

אינטערווענץ אין פינאנץ=מיניסטעריום. — אויספארשונג געגען דעם וויצע = נאטשעלניק.

א דעלעגאציע פון קאזשעניצער סוחרים איז געקומען מאנטאג קיין ווארשא צו דער יודישער קליינהענדלער=צענטראלע, וואו זיי האבען איבערגעגעבען פאלגענדע כמעט אויסטערלישע פאסירונג:

קאזשעניץ איז א פאוויאט, וואס געהער צו דער קעלצער וואיעוואודסטווע; ממילא געהער קאזשעניץ אויך צו דער קעלצער פינאנץ=קאמער. מיט א צייט צוריק האט מען פון דארט אראבגעשיקט קיין קאזשעניץ אלס וויצע=נאטשעלניק פון דארטיגען שטייער=אמט א געוויסען וואלסקי.

דער דאזיגער וואלסקי האט אין משך פון א גאנץ קורצער צייט זיך געגעבן צו דערקענען די דארטיגע יודען אלס א מורא'דיגער שונא־ישראל: א יודישער שטייער=צאהלער, וועלכער דארף אנקומען צום דערמאהנטען וויצע=נאטשעלניק ווארט אב גאנצע שעה'ן און ווען דער וויצע=נאטשעלניק בעוויליגט אים שוין אויפצונעמען, איז ער „מכבד" דעם יודישען אינטערעסאנט מיט אזעלכע ווערטער, אז דער אינטערעסאנט אנטלויפט אזוי ווי פון א בייז משכון.

ווען מען איז לעצטענס געגאנגען פעסטשטעלען דעם שטייער פארן יאהר 1937, האט דער ה' וואלסקי געדופען אויך די יודישע זאך=קענער, וועלכע זענען בעשטעטיגט דורך דער האנדעלס=קאמער. ווען איינער פון די יודישע זאך=קענער האט אים געמאכט אויף עפיס אויפמערקזאם, האט זיך דער וויצע=נאטשעלניק אנגערופען צו איהם:

— „איהר זענט נישט קיין זאך=קענער, איר דארפט געהן פאשען חזרים".

דערהערענדיג אזעלכע „איידעלע" ווערטער האט דער יודישער זאך=קענער, פערשטעהט זיך, גלייך פערלאזט די זיצונג.

אין עטליכע טעג ארום האט דער ה' וואלסקי געמאכט א לוסטראציע אויף א יודישער „פאשארניע" און דארט איז פארגעקומען אזא דיאלאג:

— וויפיל גענז האט איהר אויפ'ן פעלד?

— 150.

— איך זעה, אז ס'איז דא 350.

ווען דער יוד האט איהם געענטפערט אז ער איז גרייט באלד אויפן ארט איבערצוצעהלען און דערווייזען, אז עס איז נישטא מעהר, ווי 150, האט זיך דער וויצע = נאטשעלניק אנגערופען:

— היטלער וועט אויף אייך קומען אין וועט אייך אלץ צונעמען.

אויף א בעמערקונג פון פאשערס ווייב, האט ער איהר געענטפערט:

— פאשאל וואן. דא קוכני!

די יודישע קליינהענדלער=צענטראלע האט זיך תיכף פערשטענדיגט מיט'ן פינאנץ=מיניסטעריום און אויף צומארגענ'ס דינסטאג דארט צוגעשטעלט דאס גאנצע מאטעריאל. עס וועט דורכגעפיהרט ווערען אן אויספארשונג געגען דעם וויצע=נאטשעלניק, וועלכער סטראשעט יודען מיט היטלערן.

„ארויסהענגען מודעות אויף שויפענסטער און הייזער פון סוחרים און בעלי = בתים, וואס האבען נישט איינגעצאהלט אויף ווינטער = הילף"

פראיעקטען אויף שארפערע מאראלישע סאנקציעס.

געגען די וואס האבען נישט איינגעצאהלט אויף דער ווינטער־הילף טרעט ארויס די היגע פוילישע צייטונג „דזיען=דאברי", אז מען דארף געגען זיי אנווענדען שארפערע מאראלישע סאנקציעס, מחמת עס איז נישט גענוגענד בלויז די שווארצע ליסטע.

„דזיען־דאברי" האט צו דעם צוועק איינגעפיהרט אנ'אנקעטע, אנפרעגענדיג די מיינונגגען ביי זיינע לעזער אין וואס ס'זאל זיך אויסדריקען די שארפערע סאנקציעס.

היינטיגען דינסטאג האט זיך געמאלדען אין „דזיען־דאברי" א לעזער יאן ק — סקי (פארוואס נישט ארויסשרייבן דעם פולען נאמען? רעד.) וועלכער איז געקומען דער ערשטער מיט אנ'עצה.

דער ה' יאן ק — סקי פראפאנירט ראשית צו שאפען א ספעציעלע בירגער־קאמיסיע, וועלכע זאל עפענטליך שטעמפלען די פערזאהנען וואס געפונען זיך אויף די שווארצע ליסטעס. אזא קאמיסיע — זאגט ער — עגזיסטירט שוין צוו. אנד. אויך אין ווילנא.

דאס ארויסהענגען שווארצע ליסטעס אויף די רעקלאמע־סלופעס און דאס פובליקירען זיי אין דער פרעסע ברענגט נישט די געהעריגע פעולה, ווייל די צאהל נעמען איז זעהר גרויס, אז ס'איז שווער צו געדענקען זיי. דעריבער האלט ער פאר נויטיג צו צו פאסען פאלגענדע פארם פון שטעמפלען די איינגעשפארטע בירגער:

מ'דארף אייארדנען די ארויסהענגענדיגע מודעות מיט אזא אויפשריפט: „דער דאזיגער בירגער האט נישט ערפילט זיין געזעלשאפטליכען חוב". די מודעות דארף מען אויפקלעבען אויף די שויפענסטער פון יענע איינגע'עקשנ'טע סוחרים, אדער צושלאגען זיי אויף די טירען פון די הייזער פון די פער'עקשנ'טע הויז־אייגענטימער. דער קליענט, וועלכער וועט דערזעהן אזא מין „שילד" איבער'ן געוועלב, וועט אהן צווייפעל ארויסציהען פון אט דעם פאקט די ענטשפרעכענדע קאנסעקווענצן.

דער פראיעקט־געבער ה' יאן ק — סקי בעמערקט דערביי, אז אזא סאנקציע איז די ווידקזאמסטע, ווייל זי שלאגט די סוחרים איבער דער קעשענע, וואס איז ביי א מענש, וועלכער האט ליעב געלד, פיהלבארער ווי האנאר.

דאס איז די ערשטע שטימע פון א לעזער אויף דער אנקעטע. מסתמא וועלען קומען נאך אנדערע.

די נארא = לייט האבען נעבעך א גאנצען טאג געמוזט האלטען מיט די הענד די הויזען, זיי זאלטען נישט אראפפאלטען.

מיט עטלעכע טעג צוריק איז אין אויגוסט פארגעקומען א רעליגיעזע פייערונג, צו וועלכער ס'זענען זיך צונויפגעקומען קרוב 12 טויזענט מאן.

צווישען די געקומענע איז געווען א גרויסע גרופע נארא=לייט אין מונדירען, וועלכע האבען איינגעארדענט א מיטינג און באשלאסען זיך א נעם טאן צו יודען.

דער פאליציי=קאמענדאנס, וועלכער היט ענערגיש און פעסט די ארדנונג אין שטאט, איז דאן געפאלן אויף א גוטן פלאן:

היות טראגען פארטיי=מונדירען איז ניט ערלויבט, האט ער געשיקט פאליציי צום מיטינג און די פאליציאנטען האבן ביי אלע נארא=לייט אראפגענומען די פאסן, וואס זיי האבען געטראגען אויף די הויזען, ווי א טייל פונם מונדיר.

די נארא=לייט האבען דעריבער נעבעך געמוזט א גאנצען טאג האלטען מיט די הענט די הויזען, זיי זאלען ניט אראפפאלען, און ס'פארשטייט זיך, אז געפינענדיג זיך אין אזא קאמישער לאגע, האבען זיי שוין נישט געקענט טרייבען קיין העצע געגען יודען.

דער טאג איז טאקע אריבער פולשטענדיג רוהיג.

ג. ב.

דער פערשטערטער שבת.

מאנאלאג פון א ראדאמער דראזשקאזש

איהר פרעגט מיך וואס איך זעה אזוי שלעכט אויס, ס'איז אייך א וואונדער וואס איך ברוך, אדער בולו ווי אלע דיפען מיך, בין נישט אזוי פריילעך ווי אלע מאהל? הערט זשע! ווי איהר ווייסט פאהר איך אויף דער ליניע ראדאם — אנטיניובקע מיט מיין דראשקע, אדער ווי אנדערע רופען עס די קאטש, אלע מענשען האבען צו מיר צוטרוי און ווילען נאר פאהרען מיט מיר. ווער ס'גיט מיר מיט א פעקעל, ווער געלד, איך ערלעדיג אלץ רעיעל; מ'ווייסט בולו איז קוראנט ווי א באנק.

מאכט זיך א מעשה, חברים דראזשקאזשעס האבען געמיינט, אז די ליניע האט מיך רייך געמאכט, אז כ'בין געווארן ראטשילד, האבען זיי מיר א „טובה" געטוהן און דער טיימיק האט גע'פסק'ענט, אז מיין פערד איז נישט אין ארדענונג. ס'איז א ביסעל חולה'דיג און עס מעג בלויז שטיין אין שטאל און עסען מיין פראצע. ארבייטען — נישט. הכלל נישט געהאט קיין פערד; בין איך יענע וואך נישט געפאהרען אויף די ליניע; האבען די מענער מיטגעגעבען די פעקלעך עסען פרייטאג די קאזשעניצער און אנדערע בעלי־עגלות. וואס זאל איך אייך זאגען, א ביסעל עסען, ס'הייסט די קארפען מיט די גראבע שלייענס, זענען אנגעקומען קיין זאגאזשדזשאן, די אדריקעס מיט די געשאכטענע הענער, קיין קאזעניץ און די צימעסען מיט'ן ענגלישען גיווערץ, גלייך קיין יעלנע. מילא איז אין אנטאניובקע געווען חושך! די מענער זענען געקומען, האבען זיי נישט געהאט וואס צו עסען; די ווייבער האבען געשאלטען די מענער און די מענער מיך; אז אלץ איז בולו שולדיג, האבען זיי געהאט א הונגעריקען שבת און א פרייטאג־צו־נאכטס...

די מענער זענען ארויסגעגאנגען ביינאכט צו בעקאנטע זיכען עפעס טועם צו זיין; זענען זיי שוין דארט פערבליבען, ווייל זייערע בעקאנטע זענען אויך אוועק זיכען. הכלל ס'איז געווען אנ־אויסמישעכץ. פרעמדע מענער מיט פרעמדע ווייבער און אזוי פערקעדט.

און נאך די אויסניכטערונג איז געפאלען קולות, אויף מיין קאפ. וואס בין איך שולדיג פאניע־לעבען, זאגט אליין! אז אמאהל איז ביי מיר געפלויגען טויזענטער. איהר זעהט א, ווי די פייגעלעך דא, און היינט מוז איך פאהרען אויף די ליניע און האבען אויסצושטיין אזעלכע צרות. נאר, זארגט נישט, בולו וועט זיך אנ'עצה טהון און ווייטער פאהרען מיט ברישקעס און דראזשקעס, בסוסים ובחמורים, ווי ס'שטייט אין די הגדה. בולו וועט פאהרען קיין אנטיניובקע און יודען וועלען צוריק האבען פרייליכע שבתים, אזוי זאלט איהר שרייבען.

און זאל די וועלט וויסען, אז בולו איז דא איז אלץ דא —

ס. גוטהערץ.

23-יעהריגער יוד. יונגערמאַן זיך אויפגעהאַנגען 6 וואָכן נאָך דער חתונה.

א שעה פאַר'ן הענגען געבּרענגט דער פרוי בלומען צו מיטאָג.

אויף פּאָשא 9 האָט זיך אויפגעהאָנגען דער 23-יעהריגער יונגערמאַן איטשע בּירענבּוים.

דאָס איז געווען זונטאָג אין די מי־טאָג-שעה'ן. ער איז אריין אין בּית-הכסא, וואָס געפינט זיך אין דער זעלבער וואָהנונג, פּערצויגען א שטריק אויף א האָק און זיך אויפגעהאָנגען. אין שטוב איז קיינער נישט געווען אויסער די יונגע פרוי, וועלכע האָט נישט געהאַט קיין אהנונג און זיך נישט פאַר־געשטעלט, אַז איהר מאַן קלויבּט זיך צו א זעלבּסמערדערישען שריט, זי איז נאָר געוואָרן אונרוהיג דאַן, ווען זי האָט דערהערט פּלוצלינג א זעץ אין דער טהיר פון דער אוביקאַציע און בּאַלד נאָכדעם א שטאַרק כאַרכלען מיטן האַלז. דאָס האָט בּירענבּוים אומ־געוואָרפען דאָס קעסטעלע אויף וואָס ער האָט זיך ארויפגעשטעלט פאַרן הענ־גען און אָנגעהויבּען קרעכצען פון יסורים. די פרוי, מיינענדיג, אַז ס'איז איהר מאַן נישט גוט געוואָרען, האָט אויפגעהויבּען א געוואַלד און ס'זענען זיך צונויפגעלאָפען די שכנים פון זעלבּן הויף. אַלע האָבען געוואָלט אויפרייסען די טהיר פון דער אוביקאַציע, אָבער נישט געקענט, ווייל בּירענבּוים האָט זיך פערשלאָסען פון דער אינוועניגס־טער זייט. די פרוי איז ארויפגעקלע־טערט אין דער הויך, אויפגעריסען דאָס פענסטערל איבער דער אוביקאַציע און געשריגען מ'זאָל איהר געבען א מעסער, מיט וועלכען זי האָט איבּערגעשניטען דעם שטריק. בּירענבּוים איז אראָבּגע־פאַלען פון שטריק ווי א שווערע משא מיט א הילכיגען קלאַפּ.

דאָ איז ענטשטאַנען א שווערע פּראַגע ווי אַזוי מען בּעקומט איהם ארויס פון בּית הכסא, אַז מען זאָל אים קענען אָבּראַטעווען. ס'האָט געדויערט א היבּ־שע צייט, בּיז מ'האָט מיט קונצען אויפ־געריסען די טהיר. בּירענבּוים איז גע־ווען בּלאַה ווי א מילך און געווען שוין אינגאַנצען א פערשטייפטער. מ'האָט גערו־פען דאָקטוירים, פעלדשערס און מהאָט איהם אָבּגעראַטעוועט. ער איז געבּליבּען לעבּען, אָבּער זיין מצב איז ווייטער א געפעהרליכער. דאָס איז דערפאַר, וואָס אראָפּפאַלענדיג פון דער תּליה האָט ער בּעקומען א שרעקליכען קלאַפּ אין קאָפּ וואָס האָט ארויסגערופען א מוח-אויסגוס מ'האָט ארויסגערופען דעם ד"ר סימכאָ־וויטש פון וואַרשא, וועלכער האָט אויך פעסטגעשטעלט דאָס זעלבּע.

וועגן די סבּות, וועלכע האָבּען דעם יונ־גען בּירענבּוים געטריבּען צום דאָזיגען פערצווייפעלטען שריט, געהען ארום פערשידענע ווערסיעס, פון וועלכע איינ־ע איז, אַז ער האָט זיך איבּערגענומען מיט דער שרפה, וואָס איז געשעהן מיט א נאַכט פריהער אין טאַרטאַק, וואו ס'איז פערבּרענט געוואָרען זיין האָלץ פאַר 10 טויזענד זל. נדן-געלד; א 2-טע ווערסיע איז, אַז דאָס איז געשעהן צו־ליבּ א סכסוך מיט דער פרוי, מיט וועל־כער ער האָט ערשט חתונה געהאַט מיט 6 וואָכען צוריק.

אין זעלבּען טאָג האָט ער געבּרענגט צו מיטאָג בּלומען פאַר דער פרוי. פאַר'ן הענגען זיך, האָט ער אָנגעשריבּען אַזא בּריוועלע צו איהר: מיין טייערע, ענטש־שולדיג מיר, אַז... מעהר האָט ער נישט געשריבּען און נישט פערענדיגט אפילו דעם זאַץ.

מאָנטאָג איז געקומען די פרוי'ס פאַ־טער פון וואָלין, וועלכער האָט פער־לאַנגט א חשבּון פון די 10 טויזענד זל. נדן, וואָס ער האָט געגעבּען זיין טאָכ־טער. אַזוי ווי ער האָט נישט געפונען, נישט קיין געלד און נישט קיין וועקסלען, האָט ער חושד געווען זיין מחותן, דעם געהאָנגענעמ'ס פאָטער, אַז ער האָט דאָס אַלץ צוגענומען. די פרוי'ס פאָטער האָט געמאָלדען דער פּאָליציי, וועלכע האָט פערהאַלטען דעם ה' בּירענבּוים צו צו געבּען אַן'אויפקלערונג. נאָך א שריפט־ליכע פערזיכערונג פון ח' בּירענבּוים אַז ער וועט אַלץ בּרענגען אין אָרדנונג, האָט איהם זיין מחותןבּעפרייט פון דער בּעשולדיגונג פאַר „פשיוואַשטשעניע".

מיטוואָך 4 נאָכמיטאָג איז דער אויפ־געהאָנגענער איטשע בּ י ר ע נ בּ וֹ י ם געשטאָרבּען.

אָפענער בּריעף צום שניידער-צעך

פון יונייטעד ראַדאָמער רעליעף.

ג. ה' הערץ, רעדאַקטאָר פון „ראַ־דאָמער-קעלצער לעבען".

איהר זייט העפליך געבּעטען צו דריקען דעם אָפענעם בּריף, וועלכען איך שיק אייך דאָ אין נאָמען פון יונייטעד ראַדאָמער רעליעף.

אַנ'אָפענער בּריעף צום שניידער-צעך.

לויט דעם בּעריכט, וואָס פריינד משה ראַדאָמסקי האָט אונז איבּערגעגע־בּען, קומענדיג צוריק אין אַמעריקאַ, בּיי אונזער לעצטען מיטינג דעם 15-טן יוני — איז אויסגעאַרבּייט געוואָרען אַנ'אָבּמאַך, דאָס די לייה-קאַסע זאָל פערוואַלטעט ווערן פון 5 פערזאָהן: 2 פון שניידער-צעך, 2 פון 15-ער קאָמיטעט און איינער אַן אומפּאַרטייאישער. אָבּער פון די לעצטע בּעריכטען, וואָס מיר האָבּען דערהאַלטען, צייגט זיך ארויס, אַז דער שניידער-צעך האָט איגנאָרירט דעם אָבּמאַך און האָט זיך ערקלערט אַלס דער איינציגער פערוואַלטער פון די ליי-קאַסע. מיר ווילען דאָ אָפען ער־קלערען, דאָס מיר פּראָטעסטירן שטאַרק ווי מעגליך געגן די האַנדלונג פון שניידער צעך. נאָכאַלעמען זענען מיר די יעניגע וועלכע האָבּען בּייגעשטייערט צו דער קאַסע א סומע פון 1300 דאָלאַר, וואָס דאָס מיינט 85 פּראָצענט פון דער אַל־געמיינער סומע. אונזער האָפנונג איז געווען, דאָס די קאַסע זאָל זיין אַנ'אונ־פּאַרטייאישע אינסטיטוציע, וועלכע זאָל דיענען לויט איהרע מעגליכקייטען אַלע אָרימע שיכטען אָהן אונטערשיעד פון פאַך און אָהן וועלכע עס איז דיסקרי־מינאַציעס. צום סוף האָט איהר זיך אַליין געקרוינט פאַר די אויסשליסליכע פער־וואַלטער, נישט אָנפרעגענדיג צו מיר זענען איינשטימיג. מיט אייער לעצטער האַנדלונג האָט איהר דערפיהרט דערצו, דאָס מיר ווילען מעהר קיין געלד פאַר די קאַסע נישט שיקען און דאָס וועט אויך אָבּשוואַכען ווייטערדיגע הילפּס־אַקציעס פאַר אַנדערע נויטבּעדערפטיגע אינסטיטוציעס.

דער יונייטעד ראַדאָמער רעליעף האָט פאַר די לעצטע דריי יאָהר צייט אָנגעשטרענגט זיינע כוחות צו שאַפען וואָס מעהר געלד, אָבּער נאָך אייער לעצטע האַנדלונג זענען מיר ענטוישט.

ספּעציעל ענטוישט פיהלט זיך דזשיי־קאָפּ דיימאָנד, וועלכער האָט אַזוי פיעל מיה און ענערגיע אוועקגעלייגט פאַר'ן אויפבּוי פון דער קאַסע. אויך מיט אים פיהלען זיך ענטוישט די אַלע, וועלכע האָבּען געהאָלפען אין דער אַרבּייט, ווייל ווי ה' משה ראַדאָמסקי האָט אי־בּערגעגעבּען, איז די ליי-קאַסע א נוצליכע אינסטיטוציע און הונדערטער אָרימע מענשען העלפען זיך פון צייט צו צייט דערמיט, וואָס זיי קענען זיך בּ אָ ר ג ע ן אויף אַן אָנשטענדיגען וועג און דאַרפען נישט דערנידריגען זייער זעלבּסט-ווירדע.

בּיי דער געלעגענהייט ווילען מיר אויפמערקזאַם מאַכען די רעדאַקציע „ראַדאָמער-קעלצער לעבען", דאָס די בּאַלטימאָרער לאַנדסלייט האָבּען ארויס־געשיקט 300 דאָלאַר אויף דער האַנד, פון ה' מ' דען. אין דעם געלד האָט דער יונייטעד ראַדאָמער רעליעף א חלק דערמיט, וואָס מיר האָבּען ארויס־געשיקט קיין בּאַלטימאָרע א דעלעגאַציע, וועלכער איז בּעשטאַנען פון אונזער פּרעזידענט פון רעליעף סעם פּאָטאָש־ניק, פריינד דזשייקאָבּ דיימאָנד און אַבּרהם וויגאַדאַ, קאָרעספּאָנדענט-סעק־רעטאָר, און ישעי' ראַדאָמסקי מיט זיין פרוי. מיר האָבּען אויך געוויזען די קינאָ-בּילדער און געהאָלפען אַפּעלירען פאַר דער געלד-זאַמלונג. בּיז יעצט האָבּען מיר נאָך נישט געזעהן קיין קווי־טירונג, נישט דורך פּריוואַטע בּריעף און נישט אין „ראַדאָמער-קעלצער לע־בּען", ווי דאָס געלד איז פערטיילט געוואָרן. דעריבּער ווענדן מיר זיך צו אייך, אונז צולאָזען וויסען וועגן דעם.

מיט פריינדליכען גרוס.

א וויגאַדאַ, קאָרעספּאָנדענט־סעקרעטאָר פון יונייטעד ראַ־דאָמער רעליעף.

חשוב'ער פריינד, א. וויגאַדאַ!

וואָס אַנבּעלאַנגט די ליי-קאַסע, קען איך אייך מיטטיילען, אַז היינטיגע וואָך, דינסטאָג, איז פאָרגעקומען אַנ'אַלגעמיי־נע פערזאַמלונג פון דער דערמאָנטער קאַסע און עס זענען אויסגעוועהלט גע־וואָרען 5 פערזאָנען אין דער פערוואַל־טונג. די 5 געוועהלטע זענען אין פולען הסכם מיט'ן אָבּמאַך, וואָס איז געשלאָ־סען געוואָרען בּיי דער אַנוועזענהייט און מיטבּעטייליגונג פון פריינד משה ראַדאָמסקי.

דער אויסוואַהל איז אַזעלכער:

צוויי מאַן פון שניידער - צעך, צוויי מאַן פון 15-ער קאָמיטעט און א פינפטער אַנ'אומפּאַרטייאישער.

די צוויי ה"ה פון שניידער-צעך זענען פּרעזעס משה רובּינשטיין און יצחק שניידער; די צוויי ה"ה פון 15-ער קאָ־מיטעט זענען: י. בּושאַצקי און דענטיסט פריידאָס. דער 5-טער איז ה' מאָטעל אָפּאָטאָווסקי. די זעלבּע וואָס זענען בּע־שטעטיגט געוואָרען דורכ'ן 15-ער קאָ־מיטעט בּיי דער אַנוועזענהייט פון פריינד משה ראַדאָמסקי.

אויף אַזא אופן האָט דער 15-ער קאָמיטעט, וועלכער רעפּרעזענטירט דאָ דעם יונייטעד ראַדאָמער רעליעף, צוויי פולשטענדיגע יורידיש - בּערעכטיגטע מיטגלידער אין דער ליי-קאַסע.

מיר גלויבּען, אַז אַזוי ארום זענען בּעזייטיגט אַלע שטרייטען און, אַז פון היינט-אָן וועט געפיהרט ווערן א פריי־ליכע און האַרמאָנישע צוזאַמענאַרבּייט צו דער צופרידענהייט פאַר אונז דאָ און פאַר אייך דאָרט פון יענער זייט ים.

אויף דער זעלבּער פערזאַמלונג איז אָבּגעגעבּן געוואָרן אַנ'אויספיהרליכער בּעריכט פון קנאַפּע צוויי יאָהר קאַסע־טעטיגקייט, פון וועלכען ס'האָט זיך ארויסגעשטעלט, אַז דורך דער צייט האָט די לייה-קאַסע ערטיילט 315 הל־וואות אויף א סומע פון 13490 זל.

א גענויער בּעריכט וועלכע פאַכען און בּראַנזשעס ס'האָבּען בּעקומען הלוואות און די גרויס זייערע, וועט אייך קירצליך איבּערגעשיקט ווערען.

מיט פריינדליכען גרוס

רעד. מ. הערץ

א נייע קינדער-סקוטער.

נישט ווייט פון מאַגיסטראַט, אויפ'ן ראָג וואַלנאָשטשי און שפּאַציר - גאַס, איז פאַרהאַן א שטיק פּלאַץ. וועלכער איז פערצוימט מיט א לאַנגען פּאַרקאַן. דאָרט שטעהט אויך א הילצערן הייזל און עס מאַכט דעם איינדרוק, ווי דער גאַנצער ארומגעצוימטער פּלאַץ וואָלט געווען א שאָפּע, אָדער א סקלאַד. אין דער ווירקליכקייט איז ער בּיידע נישט און ס'איז טאַקע בּיז היינט נישט גע־ווען פערשטענדליך, צו וואָס מ'האָט גענומען א שטיק גאַס און ארומגע־שטעלט מיט א פּאַרקאַן. ווייזט אויס, אַז אין די טעג, ווען מ'האָט געשאָהנט די שיינקייט פון שטאָדט, איז די גאַנצע מעשה נישט געפעלען און מ'האָט דעם פּאַרקאַן אומגעוואָרפען. אויך דאָס היל־צערנע הייזל ווערט פונאַנדערגענומען און ווי מען הערט, זאָל דער מאַגיס־טראַט דאָרט פערפלאַנצען א גערטענדל פאַר קינדער.

ס'וועט טאַקע זיין שענער און נוצ־ליכער.

מען פיהרט אין בּאַד אריין א ראַדאָמער יונגערמאַן

דער קרבּן פון דער „נדן-כאַפּעריון" האָט די כלה אַנגעקלאָגט אין געריכט.

אין שטאָדטישען געריכט איז נעכטען בּעטראַכט געוואָרען א טשעקאַווער פּראָ־צעס נישט פון א נדן-כאַפּער, נאָר גאָר אומגעקעהרט — פון א „נדן-כאַפּעריו".

דעם פּראָצעס האָט פערפיהרט דער ראַדאָמער יונגערמאַן יונה קליינמאַן. מיט א צייט צוריק האָט ער זיך אין ראַדאָם בּעקאַנט מיט דער 24-יעהריגער הענדעל יאַקובּאָוויטש, א לאָדזשער מיידעל א ברען און טאַקי אויך א שעהנע. קליינמאַן האָט זיך אין איהר פערליבּט פון „ערשטען קוק" און בּעשלאָסען מיט איהר חתונה צו האָ־בּען. יענע האָט דעם פאָרשלאָג אָנגענומען בּכבוד גדול. היות די אויסדערוועהלטע האָט געוואוינט אין לאָדזש, האָט דער חתן אויך זיך איבּערגעצויגען אהין.

דאָס כלה-מיידעל האָט אָבּער אָבּגע־שלעפּט מיט'ן זמן פון דער חתונה. באַשר דער אויסשטייער איהרער איז נאָך נישט פערטיג. אגב. האָט זי טאַקי כסדר גענו־מען בּיים חתן געלד אויף אויסצופּערטיגען דעם אויסשטייער.

בּינו לבינו האָט קליינמאַן! בּעמערקט, אַז די הייסע געפיהלען פון זיין כלה ווער־רען וואָס אַמאָהל אַלץ מסהר.אָבּגעקיהלט: א פּאָר מאָהל האָט ער זי נאָר בּעגעגענט אין געזעלשאַפט פון פרעמדע יונגעלייט.

די מעשה איז איהם געוואָרען שטאַרק פערדעכטיג. ער האָט געפאָדערט פון זיין כלה קלאָרע דיבּורים. דעמאָלט האָט דאָס פּרל. יאַקובּאָוויטש איהם ערקלערט קורץ און שאַרף. אַז זי וועט מיט איהם צום רב נישט געהן.

דער אָבּגענאַרטער חתן האָט דעמאָלט אָנגעקלאָגט זיין כלה, פאָדערענדיג, אַז זי זאָל אומקעהרען די 900 זל. וואָס זי האָט אויסגענאַרט.

דאָס געריכט האָט איהר פער'משפּט אויף 6 חדשים אַרעסט, אָבּצולעגען די שטראָף אויף 1 יאָהר מיט'ן בּעדינג, זי זאָל קליינ־מאַנ'ען צוריקגעבּען די פולע סומע, וואָס ער האָט איהר געגעבּען.

⊙⊙⊙

יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון דער גמילת-חסד קאַסע.

זונטאָג איז געווען די יעהרליכע אַל־געמיינע פערזאַמלונג פון דער גמילת-חסד-קאַסע. ס'איז געקומען א קליינער עולם, אָבּער אין פערגלייך מיט אַלע מאָהל האָט דאָס שוין געהייסען א גרויסע צאָהל. אויף א צאָהל פון 1976 געניסענדע מיטגלידער און 134 שטי־צענדע מיטגלידער זענען קוים געקומען 50 פון בּיידע קאַטעגאָריעס צוזאַמען.

די היינטיגע פערזאַמלונג איז שוין געווען דאָס 12-טע בּעריכט'ס-יאָהר פון דער גמ"ח - קאַסע. דורך די 12 יאָהר פון 1926, זינט ס'איז בּעגייט געוואָרען די גמ"ח - טעטיגקייט, בּיז היינט, איז ארויסגעגעבּען געוואָרען 14551 הלוואות אויף א סומע פון א מיליאָן מיט 96 טויזענד זל. בּלויז אין לעצטען בּעריכט'ס־יאָהר, ס'הייסט היי-יאָהר, איז ארויסגע־געבּען געוואָרען 1475 הלוואות אויף א סומע פון 125 טויזענד זל.

נאָכ'ן איבּערלייענען די בּעריכטען ענטוויקעלט זיך א לעבּהאַפטע דיסקוס־יע, אין וועלכער ס'נעמען אַנטייל די ה"ה ראָזענפעלד, לערמאַן, וואַלדמאַן, פלאַמענבּוים, שטערן, פרידמאַן, רעד. הערץ, ווייסבּאָרד און ווינשטאָק.

די ה"ה ל ע ר מ אַ ן, פלאַמענבּוים, ראָזענפעלד, און שטערן פרעגען פאַרוואָס די גמינע האָט געלאָזט פּראָטעסטירען איהרע וועקסלען אויף 500 זל. פון דער סובּסידיע פאַר דער גמ"ח; וואו זענען געווען די יודישע ראַטמענער ווען דאָס מאַגיסטראַט האָט בּעשטימט אין זיין בּודזשעט אויפן יאָהר 1937/38 צעהן טויזענד זל. צו שטיצען לייה־קאַסעס, און די גמ"ח-קאַסע האָט נישט בּעקומען אפילו א גראָשען; פאַרוואָס די פערוואַלטונג פון דער קאַסע האַלט נישט אָן קיין שום זיצונגען אויסערן קאָמיטעט.

ה' שטערן האָט א טענה צום פּרעזעס אַז ער איז צו-שטרענג און ה' פרידמאַן ווינדערט זיך וואָס עס ליגען אין „צע־קאָבּע" איבּער 15000 זל. פון אויפבּוי־פאָנד פאַר ראַדאָם און מען פערנוצט זיי נישט, כאָטש א טייל פאַרן יודישען קליינהענדלער און סטראַגאַן וואָס וועגעטירן און געהן אינטער.

דער רעזולטאַט פון די וואַהלען האָט געגעבּען א קליינע ענדערונג. די פער־וואַלטונג מיטן קאָמיטעט זענען געבּלי־בּען כמעט די זעלבּע. צום קאָמיטעט וועלכער צעהלט 9 פערזאָהן, זענען גאָך צוגעגעבּען געוואָרן נייע דריי פערטרע־טער; די ח"ה: פסח גאָלדבּערג, אַבּרהם יודל פלאַמענבּוים, יעקב שאַפּער.

אין דער רעוויזיאָנס-קאָמיסיע איז געוועהלט געוואָרען אויסער די פון פריהער געקליבּענע ה"ה דוד פרענקעל און אַרנאָלד ראָזענפעלד, דער ה' שלמה האַנדעלסמאַן און אַלס פערטרעטער די ה"ה פסח ווייסבּאָרד און אַבּרהם כאָ־מענטאָווסקי.

ביליגסטע קוועל
פון דרוק - אַרבּייט
ווילט איר האָבּן סאָלידע אַרבּייט
ווילט איר האָבּן הערליכע דרוק
מיט די נייעסטע מאָדערנע שריפטען
צו בּ י ל י ג ע פרייזען
בּעשטעלט נור אין דרוקעריי
פון ד. שׁ י נ בּ ו י ם
ראַדאָם, זשעראָמסקי 21

געדענקט דעם אדרעס:
פריהער זשעראָמסקי 9
היינט זשעראָמסקי 21

אבטיילונג פאר אסטראוויעץ, אפאטאוו, וויערזשבניק און אומגעגענד.

וואר-שפיגל.

לדידהו ולדידן.

איהר געדענקט דאך געוויס די אגדה פון תלמוד וועגען חורבן בית המקדש. דער רוימישער קיסר האט געשיקט די יודען א פעט קעלבעל עס מקריב צו זיין אויפ'ן מזבח. אויפ'ן וועג איז, דורך דעם יודישען מסור, געמאכט געווארען א מום אין די לעפצען פון דעם קרבן. צוליב וועלכען עס האט לויט'ן יודישען דין נישט געקענט געבראכט ווערען אויפ'ן מזבח.

לויט דער דערמאהנטער אגדה האט זיך דערפון אנגעהויבען דער חורבן בית המקדש און דאס צושטערונג פון דער יודישער מלוכה, פון וועלכען מיר ליידען אונאויפהערליך.

דאן איז דאס ערשטע מאהל אין דער יודישער געשיכטע ענטשטאנען דער בעגריף פון „אונז" און „זיי". וואס ביי אונז הייסט א מום. א פעהלער, הייסט ביי זיי נישט קיין מום. עס איז דאן געבוירען געווארען דער טראגישער אונטערשיד, וועלכער איז געבויט נישט אויף דער אביעקטיווער אבשאצונג, נאר אויף פאליטישער בעדערפעניש פון דעם בעטרעפענדען גלות אין וועלכען מיר געפונען זיך.

* * *

די עסטעטיזאציע-אקציע. יעדער פון אונז פערשטעהט, אז ס'איז געוואונשען איינצופיהרען ארדנונג אין לאנד'ס געזיכט, מען מוז שטרעבען צו הויבען דעם עסטעטישען אויסזעהן פון די שטאדט, שטעטלעך און דערפער ביי אונז. אבער מען קען עס נאר מאכען אין די ראהמען פון די מעגליכקייטען. לאמיר נעמען א ביישפיל: יעדער שטרעבט, אז ער, אדער זיין פאמיליע זאלען זיין עסטעטיש, זייערע געזיכטען זאלען זיין ציכטיג, פיין און לויטער, דאס זעלבע מיט די קליידונג; קיינער וועט אבער נישט מיט קיין צוואנגס-מיטלען נויטען דעפעקטיווע מענטשען זיי זאלען זייערע געזיכט'ס און קערפערליכע פעהלערן אויסגלייכען און פיהרען זיי צו א עסטעטישען פערלאג.

מיר קענען נאר בעדויערען די מענטשען, וועלכע האבען געקענט זיין נארמאל ווי אלע מענטשען, און דאך האט זיי די נאטור בעשאנקען מיט חסרונות, עס קען אבער נישט איינפאלען די דאזיגע מענשען דורך פערשידענע שטראפען צו צווינגען צו שיינקייט, וועלכע איז פאר זיי אונדערגרייכבאר.

* * *

מיר גלויבען אז ביי די אקציע פערפאלגט אונז א פאטאלער טעות, דער טעות, וועלכער דרינגט ארויס פון אונזער רייכקייטס-לעגענדע.

עס זענען אמת פערהאנען אויסנאמען וועלכע קענען און זענען אימשטאנד צו הויבען דעם עסטעטישען אויסזעהן פון זייערע הייזער. אט די ברויכען און מוזען עס מאכען. דאס זענען דאך אבער אוניקומס, קליינע אויסנאהמען, אבער דער רוב, די מערהייט אין די שטעדטלעך בעשטעהען פון ירושה-הייזלעך, וואו 10 פאמיליעס זענען יורשים צו א 35-יאהרדיג הייזעל, און די וואס זאלען טהוען? זיי זענען דאך די ארימסטע פון די ארימע. זיי האבען דאך מעהרסטענטהייל קיין שטיקעל ברויט נישט ביי זיך אין א ארים איינגעפאלען שטיבעל.

וואס זאלען טאקי די אומגליקליכע פאמיליעס טהוען? ווי זאלען זיי זיך אהינטהוען מיט זייערע קליינע קינדער, ווען זיי בלייבען דאכלאז?

מיר גלויבען, אז די עסטעטיזאציע און אורבאניסטיק-פלענער מיינען נישט די דאזיגע ארימע און אומגליקליכע פאמיליעס.

* * *

לעצטענס איז אין סיים בעריהרט געווארען די אורבאניסטישע אקציע, אין רעזולטאט פון וועלכער דער ה' פרעמיער האט פעראָרדענט צו בעפרייען צו בעפרייען פון דער עסטעטיזאציע-אקציע די קליינע שטעדטלעך.

מיר מיינען, אז דערמיט האט דער ה' פרעמיער אינטערפרעטירט זיינע פריהעריגע פעראָרדנונגען לטובת די נישט פערמעגליכע בירגער.

אונזערע פארשטעהער אין אלע שטעט און שטעדטלעך האבען דערמיט בעקומען א ברייטע מעגליכקייט אויסצוטהיילען די פערארימטע יודישע בעפעלקערונג, און — פערזופענדיג זיך אויף די דערמאהנטע פעראָרדנונג — רעטען די יתר הפליטה פון ארויסגעווארפען ווערען אויף די גאס.

דאס וועט זיין א סינטעזע פון עסטעטיק צווישען „אונז" און „זיי".

אהרן פרידענטאהל

דער ראיאן-צוזאמענפאהר פון די האנדווערקער ארגאניזאצ.

זונטאג דעם 10 ה. ח. איז דא פארגעקומען א צוזאמענפאהר פון די האנדווערקער-ארגאניזאציעס אין קעלצער וואיעוואודשאפט.

לויט'ן פלאן האבען געזאלט אנטיילנעמען די פארשטעהער פון די שטעדט: ראדאם, ביאלאבזשעג, גלאוואטשאוו, פשיסכע, שידלאוויעץ, סטאשאוו, פשיסיק, קאזשעניץ, קאנסק, אפאטאוו, אילזשא, שיעננא, ראדאשיץ, סקארזשיסקא, סלאמניק, טארלאוו, וואנחאצק, ווייכליץ, לאגאוו, אזאראוו, איוואניסקא, וויערזבניק און אפאטשנא.

געקומען זענען בלויז פארשטעהער פון די שטעט:

אפאטאוו—וואקסוואסער און פאגיעל, אילזשא—ראזענצווייג, שיעננא—בלומאן און גאלדבערג, סקארזשיסקא—בירנבוים און וויערזשבניק—רובינשטיין און לוסטגארטען.

די צענטראלע האבען רעפרעזענטירט 2 פארשטעהער: גאלדבערג און מגר. ראזענצווייג.

די שטאט קעלץ איז גענצליך נישט איינגעלאדענט געווארען, ווייל די קעלצער ארגאניזאציע איז א ראסנערישע, און דער צוזאמענפאהר איז אנ'אנטי-ראסנערישער. בכלל איז דער נאמען ראסנער די ערשטע פיגור אויף דער קאנפערענץ.

לויט די רעפעראטען פון די דעלעגאטען פון דער צענטראלע איז דער ציל פון דער קאנפערענץ צוצוגרייטען זיך צו די נעכסטע קאנפערענץ, וועלכע ברויך פארקומען אין טשענסטאכאוו, און צום אלפוילישען האנדווערקער-צוזאמענפאהר אין ווארשא.

אים גענצליך צו בעזייטיגען ראסנערן, וועלכע שטערט אלע אקציעס פון די צענטראלע מוזען אלע האנדווערקער האבען איין שטארקען ווילען זייער געוועזענעם לידער צו דערווייטערן.

אז דאס וועט געלונגען, וועט די האנדווערקער בעוועגונג צוריקבעקומען איר אמאליגען גלאנץ.

דער דעלעגאט פון דער צענטראלע מגר. ראזענצווייג האט פערענדיגט:

די גאנצע גצזעלשאפט און די גאנצע ברעסע בעקעמפט ראסנער'ן.

עס איז אויך שארף קריטיקירט געווארען די קיעלצער ארגאניזאציע, וועלכע האט געמאכט פון די האנדווערקער-ארגאניזאציע א קרעמעל.

עס איז אויך אויפגעקלערט געווארען, אז ראדאם האט א געשפאלטענע ארגאניזאציע (איין ראסנערישע) דערפאר האט זי זיך אזוי אבגעשוואכט, אז זי קען זאגאר נישט דעלעגירען קיין פארשטעהער צו דער קאנפערענץ.

בכלל דערמאהנט אסטראוויעץ יעצט ראסנערן זיין פערראט בעת די עגזאמענס צום היגען שטאט-ראט, ווען חיים ראסנערן האט גארנישט געוואלט צו-העלפען די היגע האנדווערקער ארגאניזאציע אין זייער „דורכגעפאלענעם" קאנדידאט ביים עגזאמען.

דער טראגישער טויט פון א היגען יוד.

דער היגער בע"ג, אברהם צימבער איז ארומגעכאפט געווארען מיט די עסטעטישע פארשריפטען פון מאגיסטראט, און אזוי ווי ער איז נישט געוועזען אימשטאנד אויסצופיהרען די רעמאנטן האט מען אים איינגעלייגט די קעמערלעך, שטאל פארן פערד און די שטוב.

ער האט זיך דערמיט שטארק איבערגענומען און משוגע געווארען.

מען האט אים מיט איניגע טעג צוריק אבגעפירט אין שפיטאל אריין. יענע וואך איז די פרוי ארויסגעפאדערט געווארען אים אריבערצופירען צוריק א היים קיין אסטראוויעץ, ווייל ער איז שטערבליך.

מען האט איהם אהיימגעפיהרט און אין זעלבן טאג איז ער געשטארבען איבערלאזענדיג א קראנקע ארימע פאמיליע מיט קינדער.

פון די פאליטישע ארגאניזאציעס.

דער היגער בית"ר האט זיך אריינגעצויגען אין א פרישען לאקאל, אויף רינעק 30.

יעדן שבת קומט פאר שיחות-חברים אויף אקטועלע טעמעס.

פון ארבעטער לעבען.

לעצטענס האבען דא ערקלערט א שטרייק די בעקער-ארבייטער. זיי פאדערן א לוין-הוספה פון 50 פראצ.

פאר נישט צופאסען זיך צום שטרייק איז שטארק צושלאגען געווארען דער בעקער ארבייטער גרינוויייק וועלכער ארבייט ביים בעקער-אייגענטימער י. אסטעל

* * *

אויך ביי די סטאלערס איז אויסגעבראכען א שטרייק, וועלכער דויערט שוין 10 טעג.

זיי פאדערן אויך אנ' 8 שעה'דיגען ארבייט'ס טאג און 50 פראצ. לוין-הוספה.

א רעטונגס-קאנפערענץ אין דער קהלה

זונטאג איז דא אין די קהלה-קאנצעלאריע פארגעקומען א קאנפערענץ מיט דער בעטייליגונג פון קרוב 50 פערזאהן.

אונטערן פארזיץ פון ה' רובינזאהן ענטוויקעלט זיך א דיסקוסיע וועגן דעם סיסטעם און די מיטלען ווי אזוי די הילף צו דערלאנגען.

עס ווערט געוועהלט א קאמיטעט פון 23 מאן, וועלכע ברויכען די אקציע דורכפיהרען.

צו א פיינליכען אינצידענט איז דערגאנגען דורך דעם היגען אדוו. צייזעל, וועלכע האט צוליב פערזענליכע חשבונות (די גמינע האט אים געשטעלט לויט זיין מיינונג א צו גרויסען עטאט) שטארק אנגעגריפען די קהלה, וואס די אנוועזענדע פערזאמעלטע האבען שטארק אונטערגעכאפט, און ס'האט געהאלטען דאביי, מען זאל די אנוועזענדע קהלה פארשטעהער דערווייטערן מיט כוח פון אייגענעם בייורא.

עס איז געוועזען א רעוואלטע געגען די קהלה, וואס ווייזט טאקי, אז די קהלה איז נישט איבריג בעליבט ביי די בעפעלקערונג. עס טראגט אבער א בייגעשמאק, ווען א יודישער אדוואקאט, וועלכער האט ביי אונז אין שטאדט מאטעריעל זיך גוט אויפגעארבייט, זאל איבער זיינס א פאר זלאטעס עטאט מאכען רעוואלוציעס.

Fabryka Cukrów „AMOR"
Ostrowiec - Swiętokrz.
ul. PIERACKIEGO 54.
Wydział sprzedaży: tel. 95. Fabryka: tel. 184.
עמפפעהלט איהרע אייגענע
בעסטע אויסארבייטונגען:
פערשידענע צוקערווארג
הערבאטניקעס
און וואפלעס
— סאלידע בעהאנדלונג, בעסטע פערקויפס-בעדינגונגען.

דאס לעבען אין קעלץ.

מיט 20 יאהר צוריק האט ער בעקומעז „זריקה" פון קעלצער גערער שטיבעל איצט קומט ער אין זיין געבורט'ס-שטאדט אלס בעריהמטער אמעריקאנער דאקטאר.

ס'וועט שוין זיין אנ'ערך פון 20 יאהר, ווי די מעשה האט פאסירט. צווישען די חסידישע בחורים, וואס האבען צו יענער צייט געלערענט אין קעלצער גערער שטיבעל, האט זיך אויך געפונען א נעוויסער עקיבא צוקער, א יונגעל פון פראסטען שטייגער. דער פאטער זיינער איז געוועזען א מעסער-שלייפער. אבער א קעפעל האט דאס יונגעל געהאט א פייערדיגס, א וואקסענדער עילוי.

מיטאמאל מאכט זיך א קאך אין שטיבל. ס'איז געשעהן א שרעקליכע זאך: מען האט געפאקט דעם קליינעם עקיבא ביי ספרים-חיצונים ר"ל. לענגער איהם איבערלאזען צווישען די איבריגע בחורים איז געווען א געפאהר, האט ער טאקע בעקומען „זריקה" און זיין געביין האט זיך שוין מעהר נישט געטארט געפונען אין שטיבל.

וואס טהוט אזא יונגעל? איז ער אוועק צו א קאמאשענמאכער און זיך גענומען לערנען די מלאכה. איז אבער אנשטאט צו „קלאפען", אדער „פאלצעווען", האט עקיבא ווידער אין זינען געהאט די ביכער. דער מייסטער האט דעריבער גערופען דעם פאטער און צו איהם געזאגט:

– נעמט אייך צוריק אייער בחור. אז ער האט אין זינען מעשה-ביכלעך וועט ער נישט קענען מאכען קיין כאלעווקע. .

דער ארימער שלייפער האט געזעהן, אז ס'איז טאקע שלעכט, האט ער זיך מישב געווען און אוועקגעשיקט איהם קיין שיקאגא צו א ווייטען קרוב. אפשר אין דער פרעמד — האט ער געטראכט — וועט פון דעם יונגעל ווערען לייט.

יאהרען זענען פערביי. דער ארימער שלייפער איז געשטארבען. זיין עקיבא האט אין שיקאגא זיך ווייטער גענומען צו די ביכלעך און די טעג איז עקיבא געקומען קיין קעלץ אויף קבר-אבות. אוועקאיז אנ'ארים פראווינצער יונגעל און געקומען איז איינער פון די בעריהמטסטע דאקטוירים אין אמעריקע. ד"ר קארל צוקער איז נעמליך א פאפולערער נעווראלאג אין ניו-יארק און זיין נאמען איז גוט בעקאנט אין דער אמעריקאנער דאקטוירים-וועלט.

אין א געשפרעך מיט אונזער מיטארבייטער, האט ד"ר צוקער איבערגעגעבען, אז ווען ער איז מיט 18 יאהר צוריק אנגעקומען קיין שיקאגא האט ער דורכגעמאכט א מיטעל-שולע און נאכהער איז ער אריינגעטרעטען אויפ'ן מעדיצינישען פאקולטעט פון דארטיגען אוניווערזיטעט. מיט 6 יאהר צוריק האט ער בעקומען דעם דאקטאראט און דורכגעמאכט די ערשטע פראקטיק אין רעגירונגס-שפיטאל אין אריזאנא, נעבען קאלפארניע. דורך א קורצע צייט האט ער זיך קונה-שם געווען אין דער מעדיצינישער וועלט צוליב א רייהע אויפטהוען אויפ'ן געביט פון נעווראלאגיע. היינט צו טאג ארבייט ער אין ניו-יארקער שטאדטישען שפיטאל. גלייכצייטיג שטודירט ער ווייטער און ערגרייכט וואס מעהר אין זיין געביט.

אין קעלץ האט ד"ר צוקער געוויילט סך-הכל עטליכע טעג. ער האט צוו. אנד. בעזוכט דאס גערער שטיבל און דוד יואל'ס בית-המדרש, ווו ער האט אין די יוגענד-יאהרען געלערענט. ווען זיינע קרובים אין קעלץ האבען זיך דערוויסט, אז ס'איז געקומען אנ'אמעריקאנער פעטער, זענען זיי געקומען צו לויפען פון אלע זייטען. טייל האבען אפילו מיטגעבראכט זייערע טעכטער און פארגעלייגט ד"ר צוקער'ן ער זאל דא חתונה האבען. דער דאקטאר האט אבער געשווירען בכל השבועות, אז ער האט שוין א ווייב אין ניו-יארק. די קרובים האבען בשום אופן נישט געוואלט גלויבען. זיי האבען גע'טענה'ט, אז מסתמא נארט דער דאקטאר זיי אפ. איי פאר וואס וויל ער טאקע נישט חתונה האבען? איז דערפאר ווייל ער וויל א גרויסען נדן...

(ל.)

סוחרים-קאנפערענץ ביים סטאראסטא.

אין צוזאמענהאנג מיט דער אורבאניסטיק-אקציע איז פארגעקומען א קאנפערענץ אין דער סטאראסטווע מיט די ארטיגע סוחרים פון דער בוי-בראנזשע, נעמליך: ה' יעקב שיינפעלד, ה' אייזענבערג נ. ד. מארדקאוויטש (אייזען-בראנזשע) ה' דיאמענט, יחזקאל גוטמאן (פארבען-בראנזשע), און אנד. אויף דער דערמאנטער קאנפערענץ האט דער סטאראסטע אויפמערקזאם געמאכט די פערזאמעלטע סוחרים, אז אין די בעטרעפענדע געשעפטען מוז זיך געפינען אלץ וואס די בראנזשע נעמט ארום, און אויך טארען די פרייזען נישט געהויבען ווערען. פאר'ן נישט צופאסען זיך צו די דאזיגע פעראָרדנונגען וועט מען שטרענג בעשטראפט ווערען, מיט די ווייטגעהענדסטע סאנקציעס. אויף די געשטעלטע פראגען, האט דער ה' סטאראסטע אויספיהרליך געענטפערט, און אויך געבעטען די אנטיילנעמער פון דער קאנפערענץ, דאס זיי זאלען וועגען דעם מעלדען די איבריגע סוחרים פון די בעטרעפענדע בראנזשעס.

פערזענליכעס

די טעג האט דער קעלצער וואיעוואדע בעשטימט אנ'אמטליכע אויסצייכנונג דעם פרעסע-רעפערענט פון דער קעלצער וואיעוואודשאפט ה' דוד פרישמאן צו זיין 10-יעהריגער ערליכער טעטיגקייט אויפ'ן דאזיגען אמט.

סענסאציאנעלער פראצעס געגען א הויז-ווירט.

ווי מיר האבען שוין געמאלדען זענען לעצטענס א רייהע בעלי-בתים אין קעלץ פערהאלטען געווארען, פאר נעמען דירה-געלד, בעת ס'איז געוועזען אנ-ארעסט פון דער פינאנץ-מאכט. היינטיגע וואך איז פארגעקומען א פראצעס אין ארטיגען קרייז-געריכט, געגען ה' פליישהאקער, וועלכער איז אנגעקלאגט געווארען פאר'ן אריינפיהרען אין טעות די פינאנץ-מאכט. בעת די לעצטע האט געלעגט א הויז-ארעסט, האט דער אויבענדערמאנטער הויז-ווירט אנגעגעבען ערקלערונגען שריפטליכע, מכלומר'שט אין די לאקאטארען'ס נאמען, דאס זיי האבען שוין דירה-געלד בעצאהלט. דאס געריכט האט איהם פער'משפט אויף 1 (איין) יאהר תפיסה.

Ajencja Ubezpieczeniowa
A. Frydman i W. Zimnowoda
Kielce, ul. Focha 50 tel. 13-42
רעפרעזענטירט אלע אינלענדישע און אויסלענדישע אסעקוראציע-געזעלשאפטען.
ערלעדיגט פינקטליך אין גאנצען לאנד אלע ארט פערזיכערונגען
איבערהויפט פייער, גנבה א. ד. ג. אסעקוראציעס
לאנגיעהריגע ערפאהרונג אונבעגרעניצטען צוטרוי.

וויערזשבניק

נאָך פיעל אַרבייט איז ענדע מאַי פאַרגעקומען די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די נייע געשאַפענע יודישע באַנק. עס איז געקליבען געוואָרען אַ פערוואַלטונג פון פאָלגענדע פערזאָנען:

פרעזעס: קלמן כ"ץ, אַברהם רובינשטיין, משה ווייסמאַן. אויפזיכטס־ראַט: ד"ר דראַבנער, יעקב קאַפף, מאַרזעל, שאַרפהאַרץ, ענסמאַן, לוסטגאַרטן.

זונטאַג דעם 3־טען יוני איז פאַרגעקומען די פייערונג פון ערעפענען די באַנק. ד"ר דראַבנער עפענט די פייערונג מיט איבערשניידען די באַנד און שטרייכט אונטער, אַז די שאַפונג פון אַזאַ מין אינסטיטוציע איז זעהר וויכטיג כדי זי זאָל העלפען מאַכען עגזיסטענץ־פעהיג דעם קליינעם סוחר און בעל מלאכה. באַלד געפאַלען סומעס פון 500־ער זלאָטעס וקלאַדען.

עס בעגריסען ח' שאַרפהאַרץ, ווייגענשפערג, קאַפף, קלמן כ"ץ, אונגער, לוסטגאַרטן, גאָטליב, קאַדישעוויטש. ה' ווינאַגראַד, דער גרויסער קאָפעקציאָנער שרייבט גלייך אונטער אַ דעקלעראַציע און פערפליכטעט זיך צו שטעלען צו דיזר אַרבייט לטובת די באַנק. דער נאָמען פון די באַנק איז, Spółdzielcza Kasa Rzemieślnicza z ogr. odp. w **Wierzbniku**

• • •

דעם 30־טען מאַי איז אין וויערזבניק פאַרגעקומען וואַהלען צו דער קהלה. אַלגעמיינע ציונ. פעראייניגט מיט רעליגעזע און האַנדווערקער 3 מאַנדאַטען: פּאַכאַטשעווסקי, אדוו. שטראַמער טענצער, ליסטע 2 שמואַל איסער 1 ליסטע 3 רעוויזיאָניסטען 2 מאַנדאַטען, ד"ר דראַבנער, לעוו. גערער 1 ה' קאַהן וואַנכאַצקי 1 מאַנדאַט ס"ה 8 מאַנדאַטען.

אויף מיטוואָך דעם 13 איז גערופן געוואָרן די לעצטע קאָנסטיטואירענדע זיצונג צו וועהלען אַ קהלה־פרעזעס.

פייערליכע טרויער־פערזאַמלונג אין היגען בית־המדרש נאָכן קדוש שלמה בן יוסף ז"ל

זונטאַג דעם 3־טן 8 אָוועגד האָט די רעוו. אָרג. אין וויעזשבניק איינגעאָרדענט אַ פייערליכע טרויער פערזאַמלונג. ה' ברעסלער מאַכט אַנ'הזכרה. ח' שאַרפהאַרץ עפענט די טרויער פערזאַמלונג און שילדערט דעם לעבענס־וועג פון קדוש. עס רעדט אַן א"י־גאַסט, מיטגליד פון הסתדרות העובדים, וועלכער געפינט זיך 10 יאָהר אין א"י ער שטרייכט אונטער, אַז לענגער וועט די א"י־יוגענד נישט דולדען דעם הבלגה־לאַזונג. עס רעדן אויך קאַפף, קאַדישעוויטש, שמואַל טענענבוים, ג. דראַבנער, יוסף דרעקסלער, ראַזענוואַלד.

אונזערע לינקע האָבן געוואָלט שטערען, אָבער אַ דאַנק ד"ר דראַבנער, וועלכער האָט זיי גלייך בעזייטיגט איז געלונגען די טרויער־פאַרזאַמלונג צו פערענדיגען.

ג. ראָזענוואַלד

סענסאַציאָנעלער פּראָצעס אין קעלץ

ענדע מאָנאַט אויגוסט ה. י. וועט דאָס היגע קרייז־געריכט בעטראַכטען דעם לאַנג־ערוואַרטעטען פּראָצעס געגען עטליכע צוואַנציג מאַן, יודען און קריסטען דערונטער איינציגע אַנגעזעהענע אַרבייטער טהוער. צווישען זיי אויך דער קאָרעספּאָנדענט פון דער „פאָלקס־צייטונג" שמולעוויטש פאַר העצן און רופן דעם המון צו אונרוהען, און וואַרפען בעליידיגענדע אויסדריקען אויף די אַדרעס פון פּאָליציי, בעת די בלוטיגע געשעהענישען אין 1־טן מאַי ה. י. דער בעשולדיגונג'ס־אַקט זעהט פאַר א שטראָף ביז 10 יאָהר תפיסה. די בעשולדיקטע וועלן פערטיידיגט ווערן דורך איינינע אַנגעזעהענע וואַרשאַווער אַדוואָקאַטען.

א הערצליכען מז"ט ווינש איך מיין חשוב'ען חבר

משה'ל וולאַשטשאַווסקי צו זיינע תנאים מיט פרל. **רבקה ליפּט**

בויט אייער צוקונפט אויף די בערג פון יהודה.

קעלץ. **זלמן גאָלדבערג.**

Dnia 10 lipca 1938 r. po krótkich lecz ciężkich cierpieniach zakończył życie, długoletni Kierownik Związku Przemysłowców i Kupców Drzewnych Okręgu Kielecko - Radomskiego w Kielcach

B. P. Dawid Bugajer

przeżywszy lat 56.

W zmarłym straciliśmy uczciwego i oddanego sprawom związku pracownika.

Cześć Jego pamięci!

Zarząd Związku Przemysłowców i Kupców Drzewnych Okręgu Radomsko - Kieleckiego w Kielcach.

KINO APOLLO

גרויסער פּעדראַפּעלטער פּראַגראַם

פאַלס ערשטער פילם

PRAWO MŁODOśCI

אין דער הויפּט־ראָל

מיט יאָעל מאַג גרעא

אַלס צווייטער פילם

DIABELSKA ESKADRA

אין דער הויפּט־ראָל

רישאַרד דיקס

KINO APOLLO

גרויסער פריהמאַרגענ פּראַגראַם

שבת 3 אַז. און זונטאַג 12 און 1⁴⁵ אַז.

1) דער אַלאַרם אויפן ים

2) WYTWORNY SWIAT

Od poniedziałku

גרויסער פּערדאַפּעלטער פּראַגראַם

1 PODWóJNE WESELE

מיט ווילאַמסאַוועלל און מירנא לאָי

2) Błękitna Załoga

מיט דיק פּאַוועל

דער חזן יאַפּפע איז נאָך נישט ערלעדיגט.

אַזוי ווי ס'קורסירען קלאַנגען אין שטאָדט, דאָס איך בין שוין גענצליך ערלעדיגט געוואָרן, בין איך געצווינגען צו ערקלערן עפענטליך פאַר דער גאַנצער שטאָט, אַז ס'איז נישט אמת.

צוליב דעם אויבענדערמאָנטען, האָט זיך מיין פרוי פערזענליך געווענדעט צום חזן ראַנטאַל און איהם געבעטען ער זאָל פאַרטרעטען מיט מיר סאָלידאַריש, און נישט דאַוונען, שטיצענדיג זיך אויף דעם פערבאָט, וועלכער לויטעט, דאָס ווי לאַנג דער אַלטער חזן איז נישט ערלעדיגט, טאָר א צווייטער נישט צוגעהען צום עמוד.

מיין פרוי האָט זאָגאַר געוואָלט שטערען דאָס דאַוונען, האָבן מענטשן צוגעזאָגט, דאָס זונטאָג וועל איך ווערען ערלעדיגט.

ביז היינט האָט מען מיך נישט ערלעדיגט. מען וויל מיר געבען 500 זל. געלד 500 זל. וועקסלען אָהן ווערטה (דער אויסשטעלער איז משה שמש און די זשיראַנטען די שוהל גבאים, דער סטעמפּל פון שוהל) די איבריגע 500 זל. זאָל די גמינע אָבציהען פון געהאַלט פון נייעם חזן מאָנאַטליך.

זאָל די עפענטליכקייט וויסען דאָס די 1500 זל איז חלילה קיין געשאַנק. דאָס איז נישט קיין אָבטרעט געלד, נאָר א קאָנטא אויף מיין חוב, וועלכער בעטרעפט צירקא 4000 זל.

ראַדאָמער בירגער, שוהל מתפללים, אייך איז דאָך אָמבעסטן בעקאַנט, דאָס איך האָב מיט גרויס מסירות געדינט אייך מיט האַרץ, געזונד במשך 25 יאָהר. מיין שכר איז פּאַרלויפיג דער וואָס כ'בין אַ קראַנקער מענש, אַנ'אינוואַליד אָהן שום מיטלען צום לעבען.

איך אַפּעליר צום געוויסען פון די ראַדאָמער יודישער בעפעלקערונג: ערלעדיגט מיך ווי געהעריג. קודם כל דעם חוב צירקאַ 4000 זל. איך בין א יוד א מטופל. כ'האָב קיין ע"ה צוויי טעכטער, וועלכע כ'מוז צו א תכלית ברענגען. בעזאָרגען מיך מיט אַנ'עמעריטור־פּענסיע, איך בין שוין שולדיג פאַר דירה געלד איבער 800 זל. און ס'דראָהט מיר אַנ'עקסמיסיע.

די גאַנצע 25 יאָהר בין איך פאַר אייך ראַדאָמער יודען געוועזען א שליח צבור, געבעטען פאַר אייער געזונד און וואוילשטאַנד, טאָ זייט מקיים די ווערטער, אל תשליכני לעת זקנה.

און אייך ה' ראַנטאַל בין איך מזהיר נישט צוצוטרעטען צום עמוד ביז איך ווער נישט ערלעדיקט. האַנדעלט סאָלידאַריש. זייט וויסען דאָס אין דער גמינע ליגט אַנ'איסור פון מוצ. ר' מענדיל קעסטענבערג שליטא. דעריבער ה' ראַנטאַל זייט נישט משיג גבול.

מיט כבוד

שז **אליהו גרשון יאַפּפע**

Najlepsze, najmilsze i najtańsze prezenty dla rodziny i przyjaciół to

kuchenki, żelazka grzejniki do rurek poduszki i inne

Do nabycia na dogodnych warunkach

w Radomskim Towarzystwie Elektrycznym Sp. Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

Szyboszlif
RADOM
Żeromskiego 20
Telefon 23-20

POLECA: Lustra Szkła szlifowane Szyby

Z DZWONKIEM IDEAL JAWA DOBRA KAWA

CÉDIB
UNIVERSITÉ DE BEAUTÉ PARIS
RACJONALNA pudry kremy szminki płyny KOSMETYKA
własne instytuty kosmetyczne w całej Polsce

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס

דעם ה' **אברהם בירענבוים**

צוליב'ן טראַגישען טוידט פון זיין זוהן

יצחק נ. ע.

שמואל איידעלבוים.

שלושים־אָוועגד

די תלמוד־תורה הכללית אָרדענט איין מאָנטאַג פרשת פנחס 8 אָוועגד אין גרויסען בית־מדרש אַ שלושים־אָוועגד על הנפטר החשוב החסיד עסקן הת"ת ר' שלמה יהודא כמיעלאַזש ז"ל (מחסידי גור) אין וועלכען ס'וועלן נעמען אַנטייל הרב קעסטענבערג און דער מסיף ד' משה דאַווידזאָן.

די יודישע בעפעלקערונג ווערט געבעטען אַנטייל צו נעמען אין אָבגעבען דעם נפטר דעם לעצטען כבוד.

ראַדאָמער כראָניק.

צוגעשיקטע ערקלערונג.

ח. ה. רעדאַקטאָר!

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם בריעף וואָס האָט זיך בעוויזען אין אייער וו. צייטונג פון דער נ. צ. אָ. אין ראַדאָם האָבען מיר דעם כבוד צו בעטען אָבצודריקען פאָלגענדע ערקלערונג:

1) אמת דאָס מיר האָבען אונטערגעשריבען דעם אויפרוף, ווי אויך צוגעזאָגט צו געבען אַ רעדנער (דעם ח. קאָדענטשיק) אָבער פאַר דער טרויער־אַקאַדעמיע האָט זיך דער ח. קאָדענטשיק שלעכט געשפירט (צוליב דער לעצטע דערגעמאַכטע אָפּעראַציע) און מיר האָבען נישט געהאַט קיין מעגליכקייט אַרויסצושטעלען קיין צווייטען רעדנער וועגען וועלכען מיר האָבען אינפאָרמירט די איינאָרדנער פון דער טרויער־אַקאַדעמיע.

2) דעסגלייכען מוזען מיר פעסטשטעלען דאָס די נ. צ. אָ.־אָרדנער ביי דער טרויער־אַקאַדעמיע קענען אַבסאָלוט נישט אונזערע מיטגלידער, ווייל מיר זענען געווען זעהר צאָהלרייך רעפּרעזענטירט.

3) מיט'ן פערעפענטליכען דעם בריעף האַלטען מיר דעם ענין פאַר געענדיגט, ווייל מיר האַלטען דאָס די גאַנצע ערקלערונג פון דער נ. צ. אָ. איז געווען צו שלאָגען „פאַר יי־פּירסום" און מיר וועלען דעריבער קיין ווייטערע פּאָלעמיק נישט פיהרען.

מיר דאַנקען אייך פאַר פערעפענטליכען אונזערע ערקלערונג און צייכנען מיט ב"ב המדינה העברית

איגוד הציונים המדינתיים סניף ברדום

Kino ADRIA Do niedzieli dnia 17 lipca włącznie

Wielki podwójny program

1) PERŁY i SERCE

W rol. gł. najwspanialszy tenor świata Nino Martini i Joan Fontaine

2) Film lotniczy p. t. „BEZ ROZKAZU" W rol. gł. Sall Eilers i Robert Armastrong.

Kino ADRIA

שבת דעם 16 — 1 און 3 אַז.

זונטאַג דעם 17 — 12 און 2 אַז.

פריהמאַרגען - פילמען

„Chłopcy z Tyrolu"

z udziałem słynnego chóru chłopięcego w rol. gł. Heli Finkenzeller

איבער'ן פּראָגראַם: צוגאָבען

אַכטונג קעלץ!

אין אַלע רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע - ענינים ביטע זיך צו פערשטענדיגן מיט אונזער מיטאַרבייטער

ק. ביינוואַל

שריפטליך קען מען זיך ווענדען:
Red. „Radomer - Kielcer - Leben" Kielce, ul. Warszawska 2.

אַבאָנאַמענטס פּרייז:

פאַר א חודש אין פוילען זלאָט
אין פראַנקרייך, בעלגיען 4 פראַנק
אין אַנדערע לענדער 30 סענט.

1-sza i ostatnia strona liczą 10 szpalt.

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekście mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr.

Redaktor CH. M. HERC

tel. 15 - 18 .טעל

Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom Szwarlikowska 10